

СПЕЦПРОЕКТ

ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ
С. 8-37

ЧИТАТИ – ЩОБ ЗНАТИ,
ЗНАТИ – ЩОБ ПЕРЕМАГАТИ!

№11 • ЛИСТОПАД 2016

У К Р А Ї Н И В і й с ь к о

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

У К Р А Ї Н С ь К І Й А Р М І Ї

ПІДПИШИ КОНТРАКТ
ЗІ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ

MIL.GOV.UA/CONTRACT
0 800 50 00 51

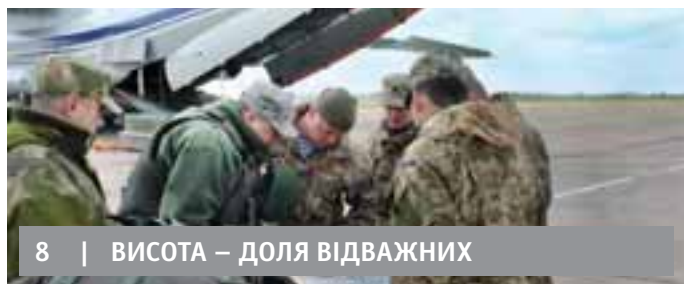
**Президент України –
Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України
ПЕТРО ПОРОШЕНКО:**

«Одразу після перемоги Революції гідності найкращі і най-сміливіші майданівці вирушили прямо на фронт. А цього року ми вже дозволили собі відмовитися від чергових хвиль мобілізації, відпустити в резерв демобілізованих і укласти професійні контракти з десятками тисяч добровольців. Це – промовисте свідчення прогресу у зміцненні обороноздатності нашої держави. Армію одягнено і нагодовано. Вона фахова і озброєна. І хай не за останнім словом техніки, але достатньо, щоб стримувати Росію».

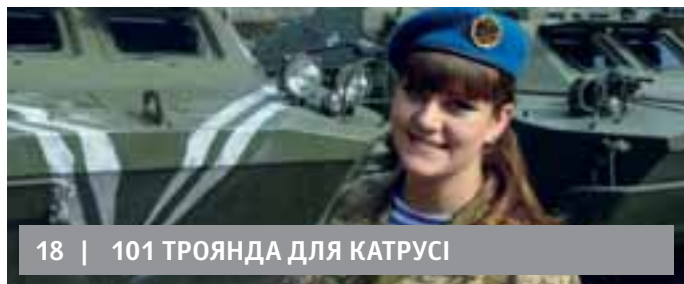

ЗМІСТ

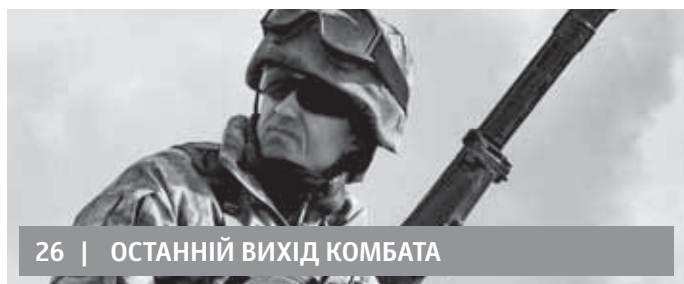
- 2 | 6 ГРУДНЯ – ДЕНЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ**
Українській армії 25
- 8 | ГЕРОЇ АТО**
Висота – доля відважних
- 12 | АДРЕСИ МУЖНОСТІ**
Народжені перемагати
- 14 | СПОГАДИ З ПЕРЕДОВОЇ**
Життя під кулями
- 18 | АНГЕЛИ МИЛОСЕРДЯ**
101 троянда для Катрусі
- 22 | ВІДЧАЙДУХИ**
«Укроп» від Цвєткова
- 26 | ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ**
Останній вихід комбата
- 30 | НЕЗЛАМНІ**
Встати і йти: історія сержанта Свириденка, який, втративши на війні кінцівки, став переможцем марафону в США
- 36 | ВІЙНА ЗБЛИЗЬКА**
«Акації» Труша
- 38 | ЧУЙНІ СЕРЦЯ**
З волонтерів у офіцери
- 42 | ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ**
Стоматологія Дубнової
- 44 | ТЕСТ НА ЧЕСНІСТЬ**
Уся правда про «детектор брехні»
- 50 | ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ**
Геноцид 1932-1933
- 54 | НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА**
Одна мова! Один народ!
- 58 | ДОЛЕНОСНИЙ РЕФЕРЕНДУМ**
Кінець імперії
- 62 | ГЕОПОЛІТИКА**
Україна-НАТО: рука допомоги

8 | ВИСОТА – ДОЛЯ ВІДВАЖНИХ

18 | 101 ТРОЯНДА ДЛЯ КАТРУСІ

26 | ОСТАННІЙ ВИХІД КОМБАТА

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Засновник:
Міністерство оборони
України

Адреса редакції:
вул. Мельникова, 81,
04050, Київ, Україна, а/с 72
Телефони редакції:
(044) 483-08-39, 489-38-59
mail: viysko2012@ukr.net;
Електронна версія:
<http://www.viysko.com.ua/>
© «Військо України», 2014

Підписано до друку:
22.11.2016 р.
Наклад: 2200
Віддруковано:
ТОВ «Інтер Прінт 1»
Передплатний індекс: 74101
Передплату можна оформити
в усіх поштових відділеннях
зв'язку
**Свідоцтво про державну
реєстрацію:**
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Головний редактор:
Валентин БУРЯЧЕНКО

**Заступник головного
редактора:**
Андрій МИРОНЧУК

Відповідальний секретар:
Вячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Начальники відділів:
Олександр БІРЧЕНКО,
Ігор ПАРУБСЬКИЙ,
Олександр ВАСИЛЬЧЕНКО

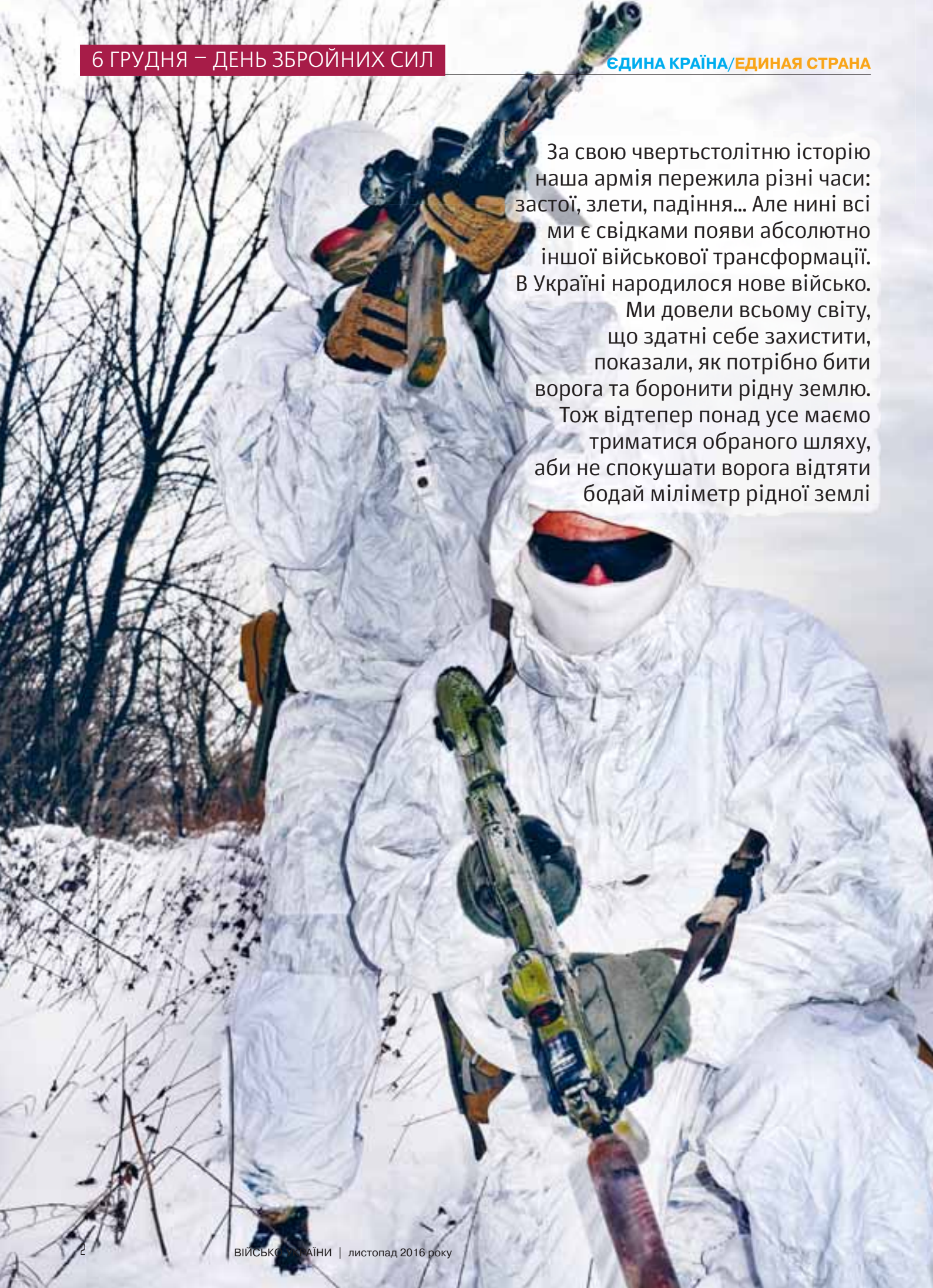
Спеціальні кореспонденти:
Сергій БАСАРАБ,
Юрій КУЗНЕЦОВ,
Олег СУШИНСЬКИЙ,
Галина ЖОЛТІКОВА

Кореспонденти:
Валерія СОКОЛІК,
Валерій ВОРОНЧУК,
Олександр ПАНЮКОВ

Літературний редактор:
Олена ПОЛЯНСЬКА

Редакція не несе відповідальності за зміст повідомлень інформ-агентств і може друкувати статті, не поділяючи поглядів автора. Відпо-відальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Роботи (фотознімки, статті, малюнки, тексти та інші матеріали), які прийшли на адресу редакції, не рецензуються і не повертаються. Передрук матеріалів чи будь-яке інше їх використан-ня можливе лише з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст реклами відповідальність несе рекламодавець.

За свою чвертьстолітню історію наша армія пережила різні часи: застої, злети, падіння... Але нині всі ми є свідками появи абсолютно іншої військової трансформації. В Україні народилося нове військо.

Ми довели всьому світу, що здатні себе захистити, показали, як потрібно бити ворога та боронити рідну землю.

Тож відтепер понад усе маємо триматися обраного шляху, аби не спокушати ворога відтяти бодай міліметр рідної землі

УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ 25

Ось уже впродовж чверті століття наша держава є певною мірою буфером у геополітичному протистоянні Росії та західного світу. Чим це може загрожувати, українці переконалися на початку 2014-го. Анексія Криму та війна з терористами на Сході України засвідчили, що за таких умов нам просто необхідно мати міцне, добре оснащене й навчене військо, здатне протистояти нахабному агресору.

Передумови для його створення з'явилися багато років тому. Військова спадщина, отримана від СРСР 1991 року, налічувала три загальновійськові, дві танкові, чотири повітряні армії, армійський корпус, а також ракетну та окрему

армію протиповітряної оборони, Чорноморський флот тощо. Тогочасні військові формування мали близько 900 тис. особового складу, 6,5 тис. танків, 7 тис. броньованих машин, 1,5 тис. літаків, 350 кораблів, майже 1,3 тис. ядерних боеголовок міжбалістичних ракет та 2,5 тис. одиниць тактичної ядерної зброї.

Можливо, у повному складі все це «добро» нам і не було потрібне, але за розумного підходу такий потенціал цілком міг стати потужною основою нової сучасної армії, здатної забезпечити територіальну цілісність України. Прозора і чесна реалізація надлишкового майна, озброєння та військової

техніки, наприклад, цілком могла б задовольнити потребу в коштах, необхідних для модернізації наявних чи закупівлі нових видів озброєння та військової техніки, екіпірування, одностроїв тощо.

На жаль, оптимістичного сценарію розвитку війська з різних причин не відбулося. Армію фінансували за залишковим

З початком військової агресії Російської Федерації проти України обсяги фінансування потреб Збройних Сил почали збільшуватися. 2014 року на потреби армії спрямовано 26,5 млрд грн (1,68% ВВП), 2015-го – 49,1 (2,48 %), у 2016-му передбачено 59,4 (2,6%). У 2017 році планується виділити 64 млрд грн

Міністр оборони України

Степан Полторак:

«Захист Батьківщини

здійснюватимуть професіонали, які зараз проходять підготовку за новою системою. В її основі

– досвід, здобутий під час антитерористичної операції.

У всіх сферах діяльності військ розпочато кардинальні реформи, покликані наблизити українську армію до армій країн-членів НАТО.

Я переконаний, ті амбітні цілі, що ми ставимо перед собою, будуть втілені в життя. Для цього у нас є величезне бажання, допомога закордонних партнерів та люди»

принципом, професія захисника Вітчизни поступово втрачала авторитет у суспільстві. Зрештою, ми навіть воювати особливо ні з ким не збиралися, а умовного ворога на карті наносили будь-де, тільки не зі сходу.

Дякувати Богу, наш народ вчасно зрозумів: якщо не згуртуватися зараз, то завтра українська самодієвість може зникнути під потужною навалою східного сусіда. З початком російської агресії українські волонтери та небайдужі громадяни буквально по крихтах збирали те, що марнувалося і розтягувалося з війська протягом не одного десятиріччя. На передову надходили такі життєво необхідні бронешилети, шоломи, тепловізори, безпілотні літальні апарати тощо.

Вирахувати цю допомогу в будь-якому кількісному або вартісному еквіваленті просто нереально. Це надзвичайно великі суми. Але коли на кону доля держави, справа не в кількості.

Нині Збройні Сили України продовжують відновлюватися, зміцнюються та набувають бойового досвіду. Так, з початку проведення антитерористичної операції в їхньому складі з'явилося 15 бригад, полк, 5 батальйонів (дивізіонів), а також бригада, 6 полків та 11

батальйонів оперативного (бойового), тилового і технічного забезпечення. Збільшився авіаційний парк та бойовий склад зенітних ракетних військ, сформувалися підрозділи для охорони аеродромів і стартових позицій зенітних ракетних військ.

Свою роботу відновили скорочені раніше районні та міські військові комісаріати. Це дозволило протягом 2014-2016 років провести шість черг часткової мобілізації, призвавши до лав армії майже 300 тисяч осіб.

Відмінністю нинішнього року є те, що останні мобілізовані залишили військо. Для того, аби не допустити суттєвого зниження кількості армії та вчасно виконати заходи демобілізації, навесні 2016-го в Україні відновили призов на строкову службу. Майже два десятки тисяч осіб, що поповнили Збройні Сили, спрямували виключно в частини поза зоною АТО.

Утім головним пріоритетом залишається формування професійної контрактної армії. За словами Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил Петра Порошенка, які він виголосив у День захисника України, щомісяця до лав Збройних Сил в середньому вливаються

до шести тисяч військовослужбовців-контрактників. І це справді добрий сигнал.

– Я як Президент і Верховний Головнокомандувач можу доповісти Українському народові, що відсьогодні жодного мобілізованого на фронті, в зоні АТО немає. Збройні Сили України повністю мають бути забезпечені добровольцями, воїнами-контрактниками, добре підготовленими, вмотивованими, навченими і забезпеченими.

Загалом протягом поточного року контракти на проходження військової служби підписали понад 60 тис. осіб. Це вчетверо більше, ніж за весь 2015-й. Такий динаміці сприяло, зокрема, підвищення рівня грошового забезпечення. Завдяки підтримці Президента та Кабінету Міністрів України його розміри з 2016 року становлять щонайменше 7 тис. гривень на місяць.

Але було б помилкою вважати, що достатня кількість професійних військовослужбовців стане нацією від зазіхання ззовні. Адже нам невідомі подальші плани агресора. Тому цьогогоріч у Збройних Силах України запроваджено нову систему підготовки військового резерву. Її апробація відбулася навесні у складі бойових бригад. Перепідготовку загалом пройшли близько 10 тис. резервістів.

Ще одне ноу-хау – заняття на добровільній і безоплатній основі у вихідні дні. Ініціював нововведення Генеральний штаб спільно з місцевими органами виконавчої влади. Загалом нинішнього року за такою схемою навчалася близько 25 тис. осіб.

Продовжується реформування вищих ланок управління Збройних Силами.

– Також ми маємо нарощувати оперативні бойові спроможності органів військового управління та військових частин, – говорить начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України генерал армії України Віктор Муженко. – Це – головне завдання сьогодення. Всі заходи, які плануються та проводяться у військах, спрямовані саме на це.

Після анексії Росією Криму фактично з нуля на нових місцях дислокації відновлено командування та підрозділи Військово-Морських Сил. Нинішнього року військові моряки традиційно взяли участь у численних маневрах, також міжнародних. Черговою нагодою набути бойового досвіду та обмінятися ним з американськими колегами стали «Sea Breeze-2016». За час навчань український корабельний склад пройшов 4,3 тис. морських миль, сухопутний компонент здійснив понад 450 стрибків з парашутом та понад 600 безпарашутних десантувань, двічі долав водні перешкоди, проводив стрільби тощо.

Не пасла задніх морська авіація. До свого активу льотчики додали близько півтори сотні польотів. Майже стільки ж разів занурювалися під воду дайвери. Навчання стали корисними ще й тим, що проходилися в непростій воєнно-політичній обстановці, коли в Європі зберігається підвищений рівень терористичної загрози, на Сході України не припиняється агресія Російської Федерації та продовжується війна в Сирії.

Не зраджують своєму головному гаслу «Вірні завжди!» українські морські піхотинці. 2014-го перед ними також постав складний вибір. Проте нині ми впевнені в кожному з них. Вони – взірці щирого служіння народів. Головним їхнім завданням, як і решти підрозділів Українського війська, залишається участь в антитерористичній операції. «Чорні береги» тримають найскладніші рубежі протистояння з терористами. А ще – брали участь у багатонаціональних командно-штабних навчаннях «Agile Spirit-2016», які проводилися у Грузії. «Чорні береги» відпрацювали взаємодію між підрозділами, набули досвід проведення рейду тощо.

Фаховість під час багатонаціональних навчань «Морський щит-2016» демонстрував екіпаж фрегата «Гетьман Сагайдачний» з вертольотом Ка-27ПЧ на борту. Разом із представниками військових флотів Болгарії, Канади,

Польщі, Румунії та Туреччини моряки навчалися маневрувати, супроводжувати вантажі, проводити протиповітряну та протика-терну оборону, перехоплювати та оглядати підозрілі судна тощо.

Корисними ці тренування стали також з огляду на те, що у складі ВМС ЗС України поки що відсутні підводні човни. Утім військові моряки мають постійно виконувати завдання щодо пошуку та стеження за ними. Навчання стали слушною нагодою відпрацювати і закріпити ці навички.

Говорячи про заходи міжнародного військового співробітництва, варто згадати і спільну литовсько-польсько-українську бригаду. Цьогоріч Міністр оборони України генерал армії України Степан Полторак відвідав її штаб в Любліні, де особисто пересвідчився: там служать мотивовані офіцери, тож достойно представлятимуть Україну на міжнародному рівні. Планується, що на повну потужність штаб ЛИТПОЛУКРБРИГ запрацює

вже наприкінці нинішнього року. А наступного підрозділи проведуть низку навчань. Це дозволить втілювати передові світові стандарти підготовки військ у Збройних Силах України та підвищити рівень їхньої сумісності з НАТО.

За рахунок нарощування вогневих, штурмових можливостей та реформування аеромобільних бригад у десантно-штурмові значно підвищився потенціал Високомобільних десантних військ.

Важливою віхою в історії нашої армії стало створення нового виду ЗС України – Сил спеціальних операцій. В умовах захисту від агресії, яку розв'язала проти нашої держави Російська Федерація, їхня поява була вкрай необхідною. Адже вони виконуватимуть специфічні завдання в умовах гібридної війни. До їхньої компетенції входить, зокрема, проведення таємних операцій та розвідки, також і на території інших країн, створення агентурних мереж, дезорганізація тилу противника тощо.

Інтенсивно проводилися заходи з бойової підготовки. Цьогоріч відбулося 15 бригадних тактичних навчань. А ось навчання масштабу стратегічних командно-штабних «Рубіж-2016» відбулися в історії незалежної України вперше. Вони стали підсумком комплексу навчань, розпочатого в березні поточного року: «Небесний щит», «Південний вітер», «Літня гроза» та інших. Відпрацьовувалося розгортання та переміщення великої кількості частин і підрозділів на значні відстані. Бойові літаки Повітряних Сил здійснювали зліт та посадку на двох великих автотрасах України Київ-Одеса та Київ-Чоп. На Миколаївщині 450 десантників та близько 70 одиниць техніки 79-ї окремої десантно-штурмової бригади ВДВ здійснили масове десантування з літаків Ан-26.

На Херсонщині військові інженери наводили понад півкілометрову понтонно-мостову переправу через річку Дніпро. Їм вдалося перевершити норматив у півтора-два рази. За часів незалежної України це відбулося вперше. Також вперше радіотехнічний батальйон Повітряних Сил застосував щойно отриману від заводу-виробника нову розробку вітчизняного оборонпрому – потужну радіолокаційну станцію «Пелікан». На тлі дій сухопутного компоненту виконувалися льотно-тактичні завдання, зенітники відбивали повітряний напад тощо. Прикметно, що під час навчань широко застосовувалися безпілотні літальні апарати. Саме так, як це відбувається в зоні проведення АТО. Під час маневрів

пройшов випробування новітній розвідувально-вогневий комплекс. Його роботу тестували представники Науково-дослідного центру Збройних Сил, аби завершити останні приготування до запуску в серійне виробництво.

Тривало поступове переоснащення армії. Наші воїни отримали нові та модернізовані танки, БМП, вантажні автомобілі, ракетно-артилерійське озброєння, засоби автоматизації командних пунктів, наземний радіолокатор, автоматизовану станцію оптико-електронних перешкод, броньовані та штабні машини, кулемети, 82 та 120-міліметрові міномети українського виробництва тощо.

Цьогоріч вітчизняний оборонно-промисловий комплекс виготовив, модернізував і передав у війська понад 10 тис. зразків озброєння та військової техніки, обладнання та майна. Відбулися вдалі пуски ракетного комплексу «Верба». Це модернізована система залпового вогню «Град», перезарядка якої відбувається всемоє швидше, а бойова міць перевершує радянський аналог майже в 15 разів.

Усе наведене свідчить насамперед про те, що загалом вітчизняний оборонно-промисловий комплекс готовий до серійного випуску багатьох видів ОВТ. Але для створення замкнених циклів вітчизняного виробництва необхідно завершити програми імпортозаміщення окремих елементів вузлів та агрегатів, які поставлялися з Російської Федерації.

Президент України Петро Порошенко поставив науковцям, конструкторам, керівникам оборонних підприємств надзвичайне завдання щодо розробки та виробництва нового ракетного озброєння, комплексів крилатих ракет, нових артилерійських систем, високоточних боєприпасів, безпілотних літальних апаратів ударного типу, засобів космічної розвідки, радіоелектронної та контрбатарейної боротьби тощо.

Під час цьогорічних навчань, а також параду на День незалежності України наші громадяни могли спостерігати зміни не лише в оснащенні війська. 2016-й став роком запровадження й абсолютно нових одностроїв. Розробляти їх було досить непросто. Найваж-

че було переламати стару систему і чиновницькі стереотипи.

— Нам необхідно було чітко визначитися з правилами виготовлення продукції для Збройних Сил України, — сказав Міністр оборони України генерал армії України Степан Полторак. — Ще два роки тому ми отримували продукцію, виготовлену за технічними умовами, які не відповідають законодавству України і є дуже корупційними. За понад півроку після створення Центру розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України з'явилося близько 80 % нових технічних умов за всією номенклатурою, яку закуповує військове відомство. Велику дорадчу допомогу в цій роботі надала Рада волонтерів при Міноборони.

Тепер наші захисники мають нові польові костюми, також і утеплені, черевики, водозахисні костюми, гумові чоботи тощо. Робота ні на мить не зупиняється, тож незабаром від промисловості надійде чимало й інших сучасних предметів уніформи. Загальноєвропейським вимогам відповідають норми харчування військовослужбовців. Ті, хто перебуває в зоні проведення АТО, окрім основної норми, отримують додаткові продукти. Це, зокрема, м'ясо, масло, яйця, цукор, чай, печиво та незбиране молоко.

25 років для людини — вік ніби й незначний. За цей час вона встигає вирости, здобути освіту та професію, розпочати повноцінне доросле життя. Звісно ж, ключовим для її майбутнього є саме останній період, коли закладаються підвалини знань та професіоналізму. Такий же 25-річний вік мають і Збройні Сили України. І саме останні кілька років також стали для них визначальними, коли довелося надолужувати змарнований попередній час. Але завдяки наполегливості усього колективу Українського війська, воно швидко відродилося і впевнено торує свій шлях. Тож не журімося, козаки, — нехай ворог плаче!

Сергій БАСАРАБ,
Євгеній СИЛКІН

Висота – Доля Відважних

Рейд тилами противника, із подоланням понад 400 кілометрів і понад 160 годин безперервних боїв, приніс йому славу та змінив хід бойових дій на Донбасі. Це була найвдаліша військова операція українських десантників. Тоді командира 95-ї окремої аеромобільної бригади Михайла Забродського американський експерт Філіп Карбер назвав найкращим керівником найкращої у світі бригади такого типу. Визнання і високе звання Героя України жодним чином не сприяли появі в характері тепер уже командувача ВДВ генерал-майора Забродського ні зарозумілості, ні зверхності. Він живе своєю роботою і каже, що зможе зітхнути з полегшенням тільки тоді, коли в державі закінчиться війна

– Так, мене впізнають. Але, повірте, це зовсім не тішить моє самолюбство, а частіше навіть заважає. Загалом всі мої звання та нагороди – це заслуга моїх підлеглих, – розпочинає спілкування Михайло Віталійович.

Вибір саме цього роду військ, командувач і досі вважає велінням долі: «Розумієте, напевне, це і є те найголовніше питання, на яке в мене немає відповіді».

Він добре пам'ятає анкетування під час вступу до військового інституту, тоді ще в радянському Ленінграді. Там на вибір пропонували п'ять варіантів відповідей, остання була зрозумілою і водночас невизначеною: велике особисте бажання. Обрав її без вагань. Адже перед очима був приклад діда, який пройшов три війни. Саме завдяки йому відбулося становлення, гартування чоловічих рис у характері Забродського-онука.

– Не скажу, що він мене до чогось схиляв чи агітував. Швидше це був послідовний вплив і особистий приклад. І вже в 9-10 класах я не бачив для себе іншого шляху, як бути військовим, – продовжує командувач. – Закінчив інститут 94-го року, але в Україну зміг повернутися лише 2000-го.

Як каже Михайло Забродський, у десантні війська потрапив у російській армії. Тоді й гадки не мав,

що на рідній Батьківщині доведеться відточувати до найвищого рівня здобуті там навички.

– Ми всі вчилися у вишах і на навчаннях так, що ті складові обстановки нам подавали в готовому вигляді. Ми їх відпрацьовували на тренуваннях, полігонах. Події на Сході нашої країни показали: щоб скласти цю мозаїку обстановки, потрібен дуже серйозний процес. Ніхто тобі на папірці не принесе і не розкаже всіх нюансів, які визначаються із доповідей при спостереженні, із висновків, припущень, інтуїції. І лише за правильного їхнього поєднання і

ступеня відповідності реальності можна розраховувати на половину успіху. Адже головних помилок командири припускаються, коли мають неправильне бачення того, що відбувається. Тож, коли в мене є можливість подумати, взяти паузу та розібратися в обстановці, я ніколи не нехтую цим. Завжди потрібно чітко усвідомлювати, що твоє рішення на бій – це завжди ризик, а твій промах може бути оплачений чиймсь життям. Це, з одного боку, підштовхує до зважених рішень, а з другого – ти постійно відчуваєш тягар відповідальності. А вже під час бою, навіть коли ти розумієш, що щось іде не так, не маєш морального права показати підлеглим своєї розгубленості або невпевненості. Як би погано все не складалося, всі дивляться на тебе і чекають рішення. Поруч із ними іншого командира немає, і від тебе залежить буквально все, ти маєш тримати ситуацію під контролем, – ділиться генерал.

– Тепер, коли ситуація на відміну від двох попередніх років перейшла з динамічної в якусь більш статичну, все одно комусь щодня доводиться ризикувати життями. Адже ціна наших помилок не стала меншою.

Війна загартувала його і змінила, як сам він зазначає, глибоко всередині. Починав помічати за

Михайло Забродський: «Парадокс військової справи полягає у тому, що планування операцій і бій — це як правило колективні дії, а от за їх виконання особисто відповідають командири»

собою такі речі, яких раніше не було. З'явилося щось таке, чого не можна пояснити, на рівні якихось кровних зв'язків, на рівні нашої ментальності — віра у співвітчизників. Почав помічати, що з початком конфлікту такі національні атрибути, як громадянство, гімн, прапор, під яким ідуть у бій, окрім офіціозу, мають глибоке духовне коріння і дуже серйозне значен-

ня. Це те розуміння, яке з плином часу занурюється на якийсь підсвідомий рівень, і людина, не помічаючи цього, починає керуватися ним у своїх рішеннях, вчинках, діях.

Починаючи з 2014 року, йому жодного дня не вдалося відволіктися від служби.

— Можна по-різному напружувати мізки навіть тоді, коли нічого не плануєш і нічого не виконуєш, але одна думка про те, що там, у Луганській та Донецькій областях, не одна тисяча людей ризикує життям, вже є достатньою, щоб бути в постійній напрузі, — говорить командувач.

Добре, що в мене є людина, до якої я можу звернутися, яка говорить зі мною однією мовою, думає в одному ключі, але більш масштабно, бо має великий життєвий та службовий досвід. Мені його поради дуже знадобилися влітку 2014-го. Коли картина щодо обстановки, в якій потрібно

буде виконувати бойове завдання, прояснилася, я сказав йому: «Ну що ж, давайте прощатися...» і почув від нього: «Я все розумію не гірше, ніж ти. Але йди вперед, нічого не бійся і не озирайся». Ось тоді мені цих слів вистачило, вони стали справжньою підтримкою. Напевне, це й є той найвищий рівень взаємодії між наставником та учнем, коли все видно по тобі й так, без зайвих запитань, коли лише з двох твоїх фраз стає зрозуміло, в чому проблема. В такі хвилини поради зайві, потрібна лише підтримка поглядом, словом. Тоді цього достатньо, щоб усе склалося, як має бути.

Холодний розрахунок, максимальна зібраність, чіткі вказівки — це ті складові, які вирізняли командира бригади серед підлеглих. Він дорожив життям кожного. От тільки напружені нерви відігравали негативну роль — інколи нівелювалося почуття самозбереження.

Був такий випадок, доволі типовий для бойової ситуації, проте комбригу тоді він запам'ятовувався найбільше. Це сталося неподалік Савур-Могили – у Степанівці. Бійці 95-ї та 30-ї бригад спільно виконували поставлене завдання. Населений пункт невеличкий, там таких понять, як передній край та тил не існувало взагалі. Зав'язався бій. Всі комунікації з тилом перебували під постійним обстрілом, можна сказати, що їх на той момент не існувало. По українцях вела вогонь ворожа артилерія, добре, що кваліфікація тих артилеристів була не надто високою: снаряди постійно перелітали через бойові порядки батальйону та передовий командний пункт бригади і лягали на сто метрів далі. Звісно, така ситуація гнітить та нервує, особливо якщо це відбувається з інтервалом у 15-20 секунд протягом доби. І коли дії перемістилися у північно-східну частину Степанівки, на її околиці, снаряд влучив просто в командно-штабну машину. Вона спалахнула. А боєкомплект, що в ній був, почав детонувати. Всі розбігалися в пошуках укриття.

– На той момент я розмовляв з командиром батальйону по радіостанції. Коли це трапилося, в голові промайнуло два припущення: ворожа артилерія знайшла місце нашого польового командного пункту, отже, зараз буде зосередження вогню. Маю за лічені миті вирішити, куди рухатися далі, й водночас розумію, що на іншому кінці чекають моєї відповіді, – згадує командувач. – Я біг до канави, а по радіостанції мене постійно викликав комбат. У голові була банальна думка: якщо не відповім, він подумає, що мене вже немає серед живих. Розпочнеться плутанина, бо, можливо, на зв'язок вийти вже не вдасться. Я зупинився, привів у норму дихання і пояснив йому, що не виходив на зв'язок, бо мав деякі труднощі. Він навіть нічого не запідозрив. І лише закінчивши розмову, я стрибнув в укриття. Це все відбувалося на клаптику землі буквально у 50 метрів, за кілька

секунд. Хто тоді мною керував, не знаю. Не знаю, як це назвати. Щось є таке на підсвідомому рівні, що підштовхує чинити саме так. Пояснити пізніше свої дії не міг, хоча розумів – коїв дурницю, коли зупинився, адже там реально можна було залишитися назавжди. Все це робив якимось автоматично, і це спрацювало.

Виручала не лише командирська інтуїція, а й допомога місцевого населення. Він міг би розповідати про це багато. Адже 2014-го на таку підтримку не очікували. Траплялося, що люди виходили до українських десантників перед населеним пунктом і говорили: «Хлопці, не ходіть туди, там міни ставили». Хоча могли тишенько сидіти по домівках і чекати, чим це все закінчиться. Було і

таке, що на вулиці підійшли просто до колони із застереженням: «Там попереду за перехрестям два дев'ятиповерхові будинки, в них бандити влаштували на вас засідку». Надходили і смс чи повідомлення в Інтернеті. Він і досі не знає, хто ці люди, але їхня допомога тоді була дуже потрібною.

Генерал-майор Михайло Забродський, на рахунок якого достатня кількість вдало спланованих та проведених операцій, досить стримано розповідає про власні досягнення, успіхи приписує не собі, а людям, які були поруч, які ніколи б не підвели свого командира: «Мені впевненість у підлеглих дуже допомагала. Важливо хоча б знати, хто з тобою поруч. Під час операції і бою ти маєш бути впевненим, що людина, яка поруч, не покине тебе й не зрадить. Це дуже важливо».

Стосовно ж відсутності почуття задоволення від того, що мовляв доріс до висот, гадає, що це, напевне, той механізм, який штовхає на більші досягнення, вимагає досконалості, особливо тоді, коли з'являється досвід і можливість озирнутися назад, зробити висновок відносно того, що вдалося, а що ні. Перекоаний, що зі званням полковника чи генерала благодать не сходить. Той, хто правильно розуміє свою роль та місце в житті й кар'єрі, знає, що вищі щаблі передбачають і більшу відповідальність, і більший масштаб.

– Я ніколи не прагнув генеральських погонів. Просто так склалася доля. У мене було багато в житті доленосних переломних моментів, коли мав вибирати: продовжувати військову службу чи ні, бути серед однодумців у військовій частині чи займатися штабною роботою. Але мене завжди тягнуло туди, де жива робота, де ти можеш реалізувати себе сповна. Я доклав чимало зусиль, щоб продовжувати службу у ВДВ. Аргументів для цього мав небагато, але було, як колись писав ще абітурієнтом в анкетуванні – «велике особисте бажання».

Галина ЖОЛТІКОВА

НАРОДЖЕНІ

81-ша окрема аеромобільна бригада – наймолодше десантне з'єднання в Збройних Силах України. Військова частина створена в найбільш скрутний для української держави час – у розпалі війни на Донбасі восени 2014 року. За такий короткий проміжок бригада завоювала репутацію кращої у Високомобільних десантних військах. Її девізом стало: «Народжені перемагати». І це не просто красиві слова. Героїчний і водночас складний шлях частини у виснажливих протистояннях з терористами та окупантами показав, що її воїни – справжні переможці і хоробрі солдати, які вписали нову сторінку в історію Українського війська...

З першого дня заснування бригада базується безпосередньо в зоні проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей. Навіть коли особовий склад відновлює сили після виснажливих ротацій, все одно залишається в повній бойовій готовності. Командує бригадою полковник Євген Мойсюк. Досвідчений офіцер, який особисто вів своїх бійців у бій, відзначений двома орденами Богдана Хмельницького II та III ступенів.

Нове з'єднання було сформоване на базі 95-ї окремої аеромобільної та 25-ї повітряно-десантної бригад та успадкувало номер розформованої 2005 року 81-ї тактичної групи, бійці якої воювали в Іраку. Кістяк «вісімдесят першої» становили 90-й та 122-й окремі аеромобільні батальйони. Одразу після злягодження особовий склад з'єднання приступив до виконання бойових завдань. Десантники розташовувалися в Дружківці, Костянтинівці, Краматорську – фактично поряд з передовою. У травні 2015-го як роти

ПЕРЕМАГАТИ

тактичної розвідувальної батальйонної групи до складу бригади увійшов добровольчий батальйон «ОУН».

Наприкінці 2014 та початку 2015 років 81-ма окрема аеромобільна бригада тримала оборону в донецькому аеропорту та прилеглих районах. Серед бійців 81-ї, мабуть, чимало вояків, які відзначилися героїзмом при захисті легендарного летовища. Десантники бригади були останніми, хто тримав аеропорт та виходив з нього. Потім окремі підрозділи 81-ї брали участь у боях під Дебальцевим і завдяки професійному командуванню зуміли обійтися без втрат під час виходу з оточення.

Серпень 2015 року відзначився надзвичайно важливою подією в житті бригади. З рук Президента України Петра Порошенка команду на урочистостях з нагоди

святкування Дня незалежності був вручений бойовий прапор 81-ї окремої аеромобільної бригади, який згодом «об'їхав» усі пункти постійної дислокації підрозділів.

З березня по жовтень цього року 90-й і 122-й батальйони тримали оборону позиції в авдіївській промзоні – найнебезпечнішому місці АТО. Цю зону, яка вбиває значно швидше, ніж колись Чорнобильська, побачив весь світ. Розповіді про мужніх захисників «промки» – воїнів 81-ї бригади – не зникали зі стрічок новин вітчизняного та світового медіа-простору... Там герої стояли за Україну на смерть...

За мужність і героїзм, виявлені під час проведення АТО на Сході України, «крилаті піхотинці» 81-ї бригади отримали високі бойові нагороди: кожен другий десантник нагороджений відзнакою, подякою, знаком пошани.

Три військовослужбовці удостоєні звання Героя України.

Нині десантники відновлюють сили в пункті постійної дислокації. Свій клас воїни бригади показують не тільки на передовій. Нещодавно під час змагань на кращий артилерійський підрозділ Збройних Сил гармаші бригади під командуванням капітана Бобровського, перемогли в конкурсі та стали кращою артилерійською батареєю Українського війська.

...Сьогодні у 81-й окремії аеромобільній бригаді служать люди, котрі своїми мужніми і відважними вчинками дійсно творять історію. Після знайомства з ними, стає розуміло: ці воїни знають, як захистити рідну землю від ворога. За кожною історією – доля людини, її життєвий подвиг. Українці мають знати своїх захисників – героїв нашого часу...

ЖИТТЯ

Сержант розвідувальної роти 81-ї окремої аеромобільної бригади Віталій Пилипенко залишив добре оплачувану роботу за кордоном і повернувся в Україну, щоб захистити її від озброєних терористів та російських окупантів. На його рахунку не один десяток бойових операцій у донецькому аеропорту та авдіївській промисловій зоні. Він – один із тих воїнів, кому в найважчі дні оборони цих вже легендарних і стратегічних об'єктів судилося вистояти і вижити. Народжений у “сорочці”, навіть після двох важких поранень він знов повернувся на фронт. Війна змінила його, зробила сильним, подарувала вірних друзів... На ній – він зустрів своє справжнє кохання...

Строкову військову службу Віталій відслужив ще на початку дев'яностих років в одній з частин на Західній Україні. Працював на шахті в рідному Червонограді, а потім переїхав до Ізраїлю. А коли почалася антитерористична операція на Донбасі, він повернувся на Батьківщину. Просився на Схід добровольцем. Спочатку не взяли, а потім вступив у підрозділ «УНСО». Згодом всі хлопці його добровольчої роти уклали контракти зі Збройними Силами України, зміцнивши 54-й окремий розвідувальний батальйон, що дислокувався на Житомирщині.

Одного дня на полігон розвідників приїхав офіцер, який відбирав бійців у Високомобільні десантні війська. Віталій перекинувся з ним кількома словами, сказавши: «Ех, одягнути б блакитний берет, підкорити «Джміль»

захисникам прибули свіжі сили, серед яких був підрозділ сержанта Віталія Пилипенка – розвідувальна рота 81-ї окремої аеромобільної бригади ...

Українські бійці одразу відчували, що таке війна. Біля Пісків, Опитного, Водяного розривалися «гради» та здригалася земля. Обстановка нагадувала пекло. Небезпеку

про плани противника і напрямки ворожих обстрілів. Ця вкрай важлива інформація дозволила зберегти не одне людське життя.

– Бойове хрещення пройшли на злітній смузі аеропорту. Ми поверталися із завдання. Аж раптом у наш бік полетіли кулі: вогонь відкрили ворожі диверсанти. Зав'язався бій, в якому ми

ПІД КУЛЯМИ

та десантуватися. Мрію про це і страху не маю. Берете?» Почув у відповідь: «Вертольоти, літаки й парашути зараз не обіцяю, втім аеропорт – точно побачиш!»

Вже потім я зрозумів: слова офіцера були пророчими... Так і став десантником, – згадує сержант Пилипенко.

...Зона АТО. 13 січня 2015 року терористи висунули «кіборгам» ультиматум: або вони залишають донецький аеропорт, або загинуть. Наші армійці вибрали бій. Відтоді вогневі зіткнення вже не вщухали. Не минало жодного дня без атак і потужних артилерійських обстрілів. Настала фінальна фаза протистояння за легендарне летовище. На допомогу українським

хлопцям довелося «перечікувати» у підвалах. Однак вони швидко звикли та пристосувалися до таких умов. Далі почалася справжня бойова робота.

Перші походи в розвідку в аеропорт, перший бій і загибель товаришів... Ті спогади для сержанта Пилипенка особливо пам'ятні. Було хвилювання, ноги млякли, важко давалися кроки. Та, зчепивши зуби, наші хлопці вчилися воювати і ворог це відчув на власній шкурі. Навіть втрачаючи своїх і розуміючи, що кожен із них може стати наступним, українські розвідники демонстрували мужність. Перебуваючи по кілька діб у секретах, вони корегували вогонь артилерії, попереджали командування

перемогли та знищили з десятків терористів. На жаль і два наших бійці загинули... Такі вогневі сутички стали регулярними. Проти нас здебільшого воювали кадрові російські військові, – стверджує десантник.

Свої корективи у хід бойових дій в аеропорту вносила погода: стояв сильний туман, постійна мряка, під ногами утворилася «каша» зі снігу та дощу. Дошкуляв перехресний вогонь. Інколи виникала плутанина, часом доходило до курйозів.

– Одного разу ми зачайлися в секреті, раптом помітили групу людей, яка наближалася до нас зі сторони ворога. Невже терористи готують провокацію? – промайнуло в моїй голові. Ще буквально секунди дві-три – і ми б відкрили вогонь на ураження. Втім розвідуницький досвід підказав зачекати... Коли почувся український говір, я перехрестився... Слава Господу...

— усміхається Віталій. — Виявилось, що бійці сусіднього підрозділу вирішили зрізати частину шляху та вийшли до нас на приціл. І такі бувають випадки. Наша солов'їна мова врятувала цим відчайдушам життя.

Після прикриття відходу «кіборгів» із нового терміналу аеропорту, розвідники 81-ї аеромобільної вели жорстокі бої з терористами за метеорологічну вежу. Цей об'єкт переходив «із рук у руки»: то бойовики її захоплять, то наші відіб'ють. Коли вежа втратила стратегічне значення, підрозділ Віталія відступив на край летовища і зайняв оборону на позиції «Зозуля». Вибір залишатися під кулями був свідомий і дуже небезпечний. Ворог не припиняв атаки, і ніхто не знав, чим вони закінчатся.

У березні 2015 року розвідник Пилипенко в одному з боїв отримав важке поранення. Хлопці із сусіднього поста проінформували, що до них наближаються ворожі диверсанти. Віталій із бійцями поспішив на порятунок. Зустріли «сепарів» зненацька і розібралися із шістьма бойовиками за лічені хвилини. Однак біда чатувала на Пилипенка попереду...

Виявилось, що в засідці їх пильнувала ще одна диверсійна група. Бій тривав довго. Серед наших були поранені. Віталій кинувся до побратимів, намагаючись допомогти їм знеболювальним, і в цей момент отримав кулю. Вона пройшла через щелепу, розбила лопатку і ключицю. Відтоді воїн має металеві зуби. Життя йому врятував товариш із позивним «Дніпро». Він прикрив побратима і продовжував вести вогонь, поки не надійшла допомога.

— Противник був оточений і знешкоджений. Документи вбитих засвідчили: це були російські спецпризначенці. Того дня ми втратили двох розвідників... Мене доставили в польовий госпіталь, а потім відправили до Дніпра та Львова, — продовжує розповідь співрозмовник.

З перших днів після операцій Віталій Пилипенко думав про те, аби повернутися на службу. Лікарі й чути про це не хотіли, але з часом погодилися. Боєць відновився. Реабілітація тривала понад три місяці, і він знову у строю вісімдесят першої. За хоробрість і відвагу отримав орден «За мужність». Воював під Зайцевим і Новгородським, а в березні 2016-го поїхав у промислову зону Авдіївки...

Там лінія фронту проходила перед трасою Донецьк — Горлівка, яку на початку весни українські воїни взяли під свій контроль. Поки тут не було наших військ, бойовики залюбки перевозили цим автобаном зброю, боєприпаси й техніку між окупованими містами. Віталій певен: контроль за «промкою» — стратегічна перевага, яку терористи втратили і прагнуть взяти реванш.

Постійне «тріскотіння» зброї та обстріли на «промці» тривали по кілька годин. Довкола — потрошені споруди, спалені автівки. У будь-яку хвилину могла прилетіти смерть у вигляді снаряду або кулі. Хлопці воювали у напівзруйнованих промислових будівлях, спали в будівельному смітті, там і харчувалися. Займався своєю прямою роботою і сержант Пилипенко — ходив у розвідку, пильнував кожен крок ворогів, по крихах добуваючи інформацію про задуми противника, прочісував місцевість. Кожна «прогулянка» по цьому стратегічному шматку землі на південному сході Авдіївки — як іспит. Пішов живим і повернувся неушкодженим — вважай, склав залік на виживання. Віталію доводилося складати такі заліки по декілька разів на добу...

День 31 березня виявився напрочуд сонячним, ніщо не передвідало біду. Віталій з товаришами вирушив на чергове завдання. Їм належало перевірити дорогу, по якій підуть у розвідку вночі побратими. Шлях пролягав через сільські дачі, які межували із промисловою зоною. Розвідники зупинилися в одній із покинутих осель.

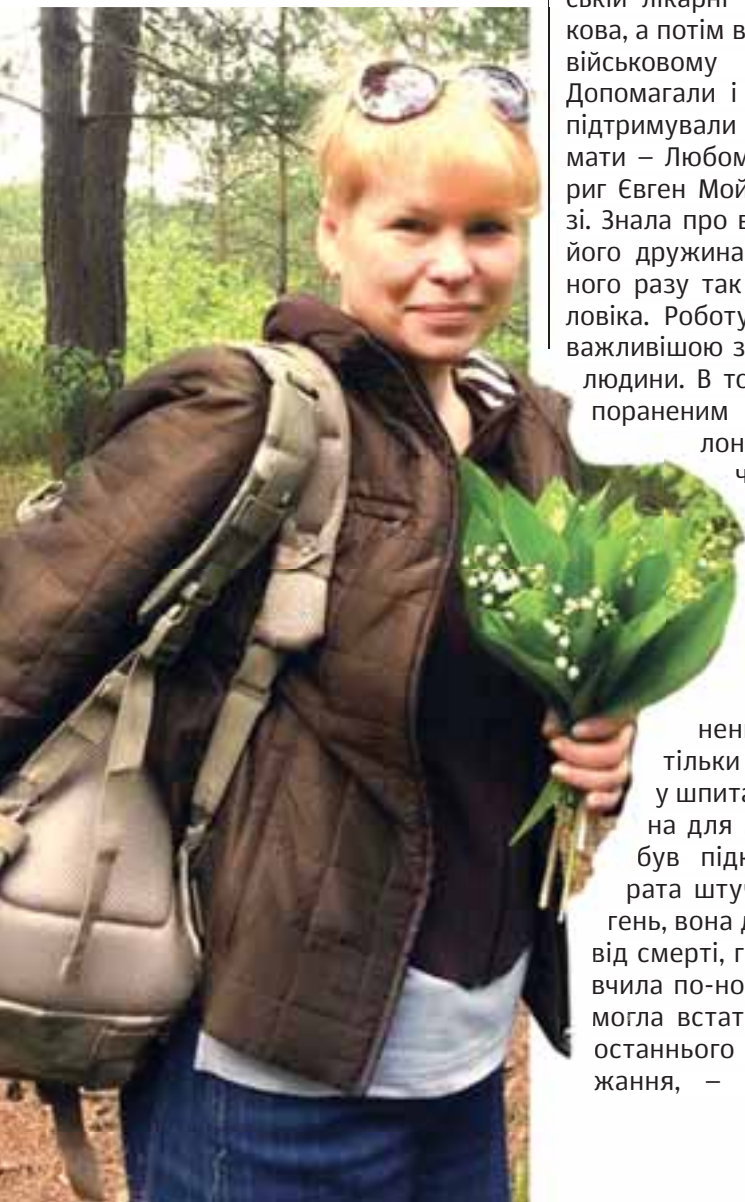
Перед ними на відстані пострілу – ворожий передній край. Коли взялися за облаштування вогневої позиції, трапилася біда. Віталій Пилипенко отримав друге фронтове поранення. Таке й у страшному сні не могло йому наснитися...

– Нас було троє. Один боєць з даху напівзруйнованого будинку вів спостереження, а ми з напарником встановили кулемет та навели на ціль по ворогу. Потім взялися розчищати завали в хаті. Коли витяг із сміття дитячу куртку, пролунав сильний вибух. В одязі була прихована встановлена міна-сюрприз без гачка. Мені сильно посікло ліву ногу, а один із уламків пошкодив легені й зупинився за два міліметри від серцевої аорти. Хвилинами втрачав свідомість, важко дихалося. Я не думав, що виживу. Мене

врятував бойовий побратим Андрій, який наклав джгути, перев'язав, викликав допомогу, – розповідає український воїн. – Тоді вже сутеніло. Через темряву загубили дорогу і повернули в бік ворога. Коли зорієнтувалися – отетеріли. Напівживий я казав хлопцям: «Залиште мене, а самі мерщій повертайтеся. Дайте лишень автомат і кілька «ріжків». Прикрию вас і буду відстрілюватися до останнього набою...» Підлеглі відповіли, що десантники своїх не кидають, тим більше командира групи...

Оперували відважного десантника у дніпропетровській лікарні імені Мечникова, а потім в одеському військовому шпиталі. Допомогали і щоденно підтримували Віталія мати – Любомира Іванівна, комбриг Євген Мойсюк та бойові друзі. Знала про випадок з Віталієм і його дружина Ольга, проте жодного разу так і не провідала чоловіка. Роботу в Ізраїлі вважала важливішою за здоров'я близької людини. В той період опіку над пораненим взяла на себе волонтер Ярослава Марченко, яка постійно знаходилася біля реанімаційного ліжка бійця. Вона стала для Віталія і оберегом, і ангелом-охоронцем.

– До мого поранення ми з Ярославою тільки віталися. Втім вже у шпиталі зрозумів: це рідна для мене людина. Коли був підключеним до апарата штучної вентиляції легень, вона двічі рятувала мене від смерті, годувала з ложечки, вчила по-новому ходити, допомогла встати на ноги. Вона до останнього вірила в моє одужання, – згадує Пилипенко.

– За деякий час я зателефонував Ользі до Ізраїлю і розповів правду, що покохав жінку, яка була зі мною у найважчі миті життя. Потім освідчився Ярославі і попросив її руки. Вона відповіла згодою. Цікаво, що в нас склалися схожі ситуації. Ярослава до Революції гідності, як і я, жила за кордоном – у Лондоні та була одружена з британцем. Однак спільна боротьба за мир в Україні зріднила наші серця і поєднала долі. Моя кохана дає мені натхнення жити.

...Після таких поранень, які Віталій Пилипенко отримав під Авдіївкою, мало кому вдається швидко відновитися. Проте він зміг. Ще під час лікування, коли хірурги не давали гарантій на одужання, сержант твердо вирішив повернутися до товаришів, до своєї роти і рідної бригади. І він повернувся на передову – туди, де незнайома людина стає ріднішою за брата, де єдиною межею між життям і небуттям є пробитий бетонний паркан...

Олег СУШИНСЬКИЙ

101 ТРОЯНДА ДЛЯ КАТРУСИ

Вона винесла на своїх плечах із поля бою понад сотню поранених українських десантників та зберегла життя не одному нашому воїну. За свої благородні та мужні вчинки її цінували командири, а бійці із вдячністю дарували квіти, лагідно називаючи Катрусею. Ця юна, тендітна і завзята дівчина близько п'яти місяців воювала в одній з найнебезпечніших гарячих точок країни – авдіївській промзоні. Той період війни для військового медика 122-го батальйону 81-ї окремої аеромобільної бригади молодшого сержанта Катерини Луцик став найсерйознішим життєвим випробуванням. У таких героїчних ангелів милосердя було єдине бажання – зберегти воїнів-захисників, втамувати їхній біль, допомогти загоїти рани...

Катерина виросла у родині військових на Хмельниччині. Її батько – військовий лікар, майор запасу. Брат уже 17 років служить в українській армії, учасник бойових дій. Коли розпочалася антитерористична операція на Сході України, Катя була волонтером. Збирала та передавала все необхідне солдатам. Завдяки таким патріотам у 2014 році, без сумнівів, найважчому в новітній історії України вдалося відновити нашу армію, підвищити її боєздатність. У складі волонтерської групи Луцик приїздила до воїнів у Краматорськ, Слов'янськ, Бахмут. Тоді й гадки не мала, що за рік повернеться на Донбас вже як військовослужбовець. Втім загибель на фронті її знайомого змусили дівчину призватися до Збройних Сил.

– Один хлопчина із нашого містечка загинув на Донбасі через невчасно надану медичну допомогу. Виявилося, що на позиції, де він тримав оборону, не було лікаря. “Як так? Невже це правда?” – крутилися думки в голові. Ця історія спонукала мене самій піти до війська. Тим більше, що на той час я успішно закінчила медичне училище, працювала в цивільній медустанові та вступила до Хмельницького національного університету здобувати фах лікаря-реабітолога, – згадує Катерина. – Довго не роздумувала.

Військом запитав: “Твердо вирішили йти на війну?” Відповіла, що так. Він продовжує: “А вас не бентежить, що важко буде?” “Ні! Я звикну!” – кажу підполковнику. За два дні збрала речі і поїхала в навчальний центр.

Цивільній людині завжди важко пристосуватися “до військового ладу”, жінці – особливо. Разом із своїм підрозділом Катерина брала участь у всіх батальйонних і бригадних навчаннях, пройшла бойове злагодження в Житомирі, на Херсонщині та на полігоні «Широкий Лан». Армійська дисципліна, солдатська форма, чоловіче оточення і важкі фізичні навантаження – все це виявилось для Катерини Луцик нелегким іспитом. Однак вона витримала всі труднощі. Потім був фронт – зі смертю й кров'ю, із щохвилиною небезпечкою й “вічно наздоганяючим, але приховуваним страхом”...

3 березня по травень 2016 року молодший сержант у складі 122-го окремого аеромобільного батальйону виконувала бойові завдання в населеному пункті Новгородське, що за кілька кілометрів від окупованої проросійськими бойовиками Горлівки. Позиції українських арміюців обстрілювалися терористами майже щодня. Жили в страху і мирні мешканці прифронтового селища. Ворог був на відстані лише 700-800 метрів. Мало

не кожна родина постраждала від війни: когось поранило, в інших пошкодило будинок. Противник вів мінометний та гранатометний вогонь переважно вночі. Тому роботи Катерині вистачало. Їй доводилося здебільшого лікувати глибокі осколкові поранення, перев'язувати постраждалих, робити уколи, зупиняти кровотечі та виконувати роль охоронця при евакуації з поля бою. Одного разу їй навіть довелося рятувати від смерті ворожого диверсанта, який намагався пробратися в тил українських позицій. Виклик на виїзд за тим пораненим надійшов пізньої ночі. Як з'ясувалося згодом, бойовик потрапив у пастку й підірвався на розтяжці...

– Коли з хлопцями прибули на місце підриву, то побачили цікаву картину. Потерпілий був одягнений у спортивний костюм із нашитими погонами ДНР. Він втратив багато крові, адже осколки посікли його тіло та пошкодили внутрішні органи, зокрема печінку. Хоч він і ворог, та я не дала йому померти. Намацала пульс, поставила крапельницю, вколола знеболювальне. Хлопці своєю чергою,

наклали шину та доставили до шпиталю, – розповідає молодший сержант Луцик. – Понад два тижні за його життя боролися лікарі в Торецьку. Мені довелося надавати медикаменти на його лікування. Коли “ватник” трохи одужав, повернувся до нас й дав свідчення відповідним органам про скоєні злочини. Каявся, дякував, просив помилування. Харчувався супом, гречкою, м’ясом, кутив “Уїнстон” і смакував “Кока-колу” з “Живчиком”. Казав, що в Україні краще, ніж у «ДНР». Родом із Горлівки. Там у нього залишилися чотири менші брата. Годувати їх було нічим, тож подався у бандформування на заробітки. Служив командиром відділення, тієї ночі йшов розвідати місця зосередження “укрів”.

...18 червня 2016 року військовослужбовці 122-го окремого батальйону зайняли оборону в авдіївській промисловій зоні, яка залишалася епіцентром ворожої агресії на Донбасі. У цей район окупанти перекидали сили з усього фронту. Йшлося про ймовірний наступ бойовиків. Терористи постійно випробовували українських бійців на міцність. Однак «крилаті піхотинці» 81-ї окремої аеромобільної бригади добре знали, де перебувають вогневі точки противника і, як треба діяти у відповідь.

Медичну бригаду у батальйоні становили Катя, санінструктор та водій. У розпорядженні мали бронетранспортер “Саксон” та

автомобіль УАЗ, так звана “таблетка”. На них вони й об’їхали всі пости, ознайомившись із місцевістю, склали план евакуації поранених, розгорнули медичний пункт та встановили стосунки з лікарями місцевої лікарні. Катерину підлеглі розуміли з півслова. Та попереду було ще чимало випробувань...

Молодший сержант Луцик каже, що наприкінці червня на “промці” почалася справжня війна. Відчувалася постійна небезпека. Не вщухали перестрілки. “Промзона” – це два кілометри руїн уздовж провулка. Кожен крок по цій вузькій смузі міг стати останнім. Між нашими десантниками та терористами дистанція по фронту сягала до ста метрів. Бойовиків

можна розгледіти за найближчим парканом. Упродовж літа в середньому раз на тиждень вони пробували наступати. Їхні атаки ледь не перетворювалися на рукопашну. Диверсанти наближалися на відстань кинутої гранати і щоразу

знаєвали поразки та відступали. Далі в хід йшла ворожа артилерія. Серед відважних оборонців Авдіївки з’явилися перші поранені. Найзапекліші бої припали на липень. 122-й батальйон зазнав найбільших втрат. У тій моторошній обстановці Катерина працювала цілодобово. Крім першої допомоги, належало вислухати пораненого, приділити йому трішки часу, просто усміхнутися або добрим словом полегшити біль. Вона встигала скрізь, стала воякам другом, радником, психологом. Раділа за врятованих хлопців на постах “Бермуди”, “Ромео”, “Джультета”, “Панда”, “Бетмен”. На жаль, зі сльозами на очах забирала з поля бою і загиблих героїв...

– Перший поранений боєць й досі перед очима. Куля зачепила йому сонну артерію. Чоловік був міцної статури. Втім я самотужки витягла його з окопу, закриваючи рукою рану, з якої струменіла кров. За лічені хвилини ми доставили воїна до місцевої лікарні. Там його успішно прооперували. Він залишився живим. Ще одного пораненого воїна під масованим мінометним обстрілом вдалося евакуювати з позиції “Мангуст”. До цього поста разом із командиром роти я добиралася поповзом. Коли неподалік розривалися міни і сипалися уламки, офіцер прикривав мене своїм тілом. Він заспокоював: “Тримайся, мала. Зараз все минеться, Катрусе! Головне

до солдата дістатися!” От такі бувають офіцери. Він думав не про себе, а про життя підлеглого. Того дня боєць втратив понад три літри крові, дивився в очі смерті, проте ми його врятували. Невдовзі він продовжив воювати. І, звичайно, найтяжче – втрачати хлопців, друзів своїх... Боляче, дуже боляче... – каже учасниця АТО.

У серпні 2016 року у бойовиків пройшла ротация. Наполовину знищені проросійські угруповання відійшли від “промки”. На їхнє місце прибула свіжа сила – батальйон “Сомалі”. Керував операціями терористів їхній ватажок Гіві. Тоді через радіоперехоплення наші десантники регулярно слухали “Маски-шоу” по-деенерівськи...

– “Інтелектуал” Гіві володів тільки нецензурною лайкою. До своїх “солдатів” ставився не людськи: обзивав, бив і під дулом автомата гнав їх в атаку. – розказує молодший сержант Луцик – Під час одного збройного протистояння загинув його заступник і водночас так званий начальник артилерії “Сомалі” – бойовик на прізвисько “Зелений”. Коли Гіві довідався про смерть свого поплічника, у страшному гніві крив нас матюками, обіцяв душити кожного українця власноруч та проклинав десантників на чому світ стоїть. Того дня наші позиції прихильники «руського міра» накрили усією наявною зброєю. За деякий час у них з’явився новий артиллерист – кадровий російський офіцер у званні капітана.

Катерина не приховує, що могла загинути, але ворожа куля оминула. Та, попри пережите, ні про що не шкодує і без вагань схиляється до думки, що, мабуть, так розпорядилася сама доля. Одного дня автомобіль УАЗ, в якому знаходилася Луцик, потрапив під ворожий обстріл. Тоді військові медики направилися забрати чергового пораненого. Той епізод східної війни вона пам’ятає по секундах.

– Дорога, по якій ми рухалися, регулярно прострілювалася. Раніше біда обминала, а того дня

фортуна від нас відвернулася. Бойовики випустили кулеметну чергу по нашому автомобілю і влучили у задні вікна “таблетки”. Ми не відразу зорієнтувалися. Водій намагався зупинити «швидку», аби поглянути, що трапилось. Аж раптом пролунав черговий постріл. Ще одна куля пробила лобове скло і просвистіла у кількох сантиметрах від моєї голови. Осколки пошкодили мені обличчя, я впала на землю і відповзла до найближчої опори – бетонної стіни. За мною вбрався з біди і водій. – стискає кулаки молодший сержант Луцик. – Коли збагнула, що сталося, мене охопив страх. Подякувала Господу за те, що вижила, а діставшись до своїх, зателефонувала батькам і вперше повідомила, що знаходжуся в Авдіївці. Мабуть, того дня янгол-охоронець “кружляв” над нами. Такі ситуації змінюють світогляд, роблять людей глибшими і вчать цінувати життя.

Та посеред війни бувають і радісні моменти. Так сталося, що саме в зоні бойових дій Катерина відсвяткувала свій черговий день народження. Попри те, що ворожа канонада не замовкала та доводилося навідуватися до бійців на пости, той день для неї – один із найпам’ятніших. Десантники створили іменинниці неочікуваний святковий настрій. Катерині, звісно, була приємною така увага побратимів.

– На ранковій п’ятихвилинці командир батальйону полковник Сергій Гурін вручив мені торт, а десантники другої роти подарували букет, який налічував 101 троянду: від кожного бійця по квіточці. Радість була неймовірною. Навіть у цивільному житті мені ніхто таких шикарних квітів не дарував, – усміхається дівчина. – Вже потім я дізналася, що хлопці зривали троянди посеред мін і розтяжок, а останній десяток поцупили просто з-під носа в бойовиків. Були й такі, що пропонували руку й серце... Тоді я скоромно перетворювала ці слова на

жарти та говорила, що ці приємні клопоти в мене ще попереду. Однак вони – молодці, і кожен з них – унікальний!

За успішно виконані завдання по захисту країни від російсько-терористичних військ більшість бійців 122-го батальйону нагороджені різними нагородами. Є нагорода і в Катерини. Її однострій прикрашає медаль «За врятоване життя», яку отримала від волонтерів. Для дівчини ця відзнака – найцінніша!

Нині Катерина Луцик керує медичною частиною свого батальйону. В останні жовтневі дні в її кабінеті зібралося чимало «гостей» – цілий десант демобілізованих бійців. Одні прощалися і фотографувалися на згадку, інші – дякували своїй “фронтовій” Катрусі й обіцяли зустрітися, коли настане мир.

... Слухаючи цю маленьку, але воістину героїчну дівчину, дивувався її внутрішній силі, відважності та мудрості. Так, ми звикли говорити про захисників України в чоловічому роді. Втім Катерина довела: щоб захистити свою землю, зброю до рук може взяти й жінка...

Олег СУШИНСЬКИЙ

Лейтенант Сергій Цвєтков вийшов на четверту вулицю авдіївської промзони. Разом із ним – командир розвідвзводу з позивним «Нокс» та ще троє бійців. Вони мали зайняти нові позиції і знищити будівлю на початку п'ятої вулиці, що закривала сектор стрільби. Пряме влучення в неї гранати зрівняло б усе із землею та збільшило б зону обстрілу. Досі бойовики почувалися там вільно і дістатися до них українські захисники не могли. Тепер від ворога їх віддаляли якісь двадцять метрів

«УКРОП»

Було ризиковано, проте бійці почали облаштовувати для себе бліндаж, а Цвєтков із «Ноксом» пішли оглянути місцевість. Командири виявили максимальну обережність до таких сюрпризів, як закладена міна, сигнальна ракета тощо. Але на них чекала інша несподіванка.

Раптом Сергій помітив бліндаж «сепарів». Він був глибоко вкопаний і добре замаскований, проте його видавали білі мішки з піском, які встановлюють для захисту. Офіцери вийшли просто на бліндаж: перед ними з'яяла бійниця і ствол кулемета був спря-

мований в їхній бік.

Цвєтков зупинився і запитав:

– «Ноксе», ти бачиш те саме, що і я?

– Так, – почув відповідь напарника. – Якби був стрілець, ми б уже попрощалися із життям.

– Напевне, сплять, як ведмеді в барлозі, – припустив Цвєтков. – Зовсім знахабніли «сепарюги», нічого не бояться.

– Зараз вони пожалкують про таку зухвалість, – озвучив його думки «Нокс».

– Тож уперед! Я обійду їх із тилу, – сказав, стиснувши свій автомат, Цвєтков.

«Нокс» зайшов із фронту, а лейтенант Цвєтков рушив до виходу з укриття ворога. Командир розвідвзводу намагався витягнути кулемет, але щось завадило. Він засунув руку в бліндаж через бійницю і тут пролунав постріл. Його поранило в руку.

У своїх припущеннях десантники не помилилися. Так, у бліндажі дійсно спали троє терористів і прокинулись надто невчасно. Тоді Сергій пустив автоматну чергу просто в бійницю. Потім у бліндаж залетіла граната. Ворожий кулеметник загинув на місці, а двоє інших бандитів почали

тікати через тунель, який слугував їм запасним виходом. Черга з «калаша» Цветкова їх зупинила. Ворога знешкодили у його лігві. Завдання було виконане. А «сепарам» показали, що українці не зволікають і зухвалості не пробачують.

Командир аеромобільно-десантного взводу 81-ї окремої аеромобільної бригади лейтенант Сергій Цветков лише цього року закінчив військовий виш і відразу – на війну. Можна сказати, що авдіївська «промка» стала його постійним місцем служби. Тут він провів три ротації і був двічі поранений. Після лікування відразу повертався до своїх підлеглих. Не може їх надовго залишати самих на фронті.

– 15 травня доповів про прибуття командир батальйону. Мені дали лише п'ять днів на те, щоб прийняти техніку та особовий склад, тому вже 21 числа виїхав на ротацію до авдіївської промзони – місця, яке сьогодні не даремно називають найгарячішою точкою, – розповідає Сергій про свої перші дні на війні.

Пригадує, що до «промки» його підрозділ прибув зранку. Всі залишилися в укритті, а він з офіцером, якого мав змінити, пішов на рекогносцировку. Коли зайшли на першу позицію, ворог почав бити по них з легкої стрілецької зброї та підствольників. Це був перший вогневий контакт Сергія з противником.

– Коли атаку відбили, завів свій взвод у район під назвою «Дачі». Приготувалися тримати оборону. Адже нашу зміну застерігали, що ворог може розпочати стрільбу будь-якої миті. Ми зайняли позиції. Відстань між нами і противником була від п'ятдесяти до ста метрів. «Сепари» знали, що

ми провели ротацію, тому вирішили перевірити нас на міцність, – розповідає Цветков.

– Протягом першої ночі наші десантники тричі були в близькому вогневому контакті з ворогом. О 20.00 розвідка помітила ворожі ДРГ. Вони працювали парами, пересувалися між сховищами і діяли дуже обережно. Таке враження, що нас вивчали і шукали слабкі місця. А потім почалися обстріли, на які українська сторона змушена була відповідати.

Наступного дня офіцер знову вийшов на рекогносцировку та зафіксував всі місця розташування сил ворога та його вогневі точки. А з настанням ночі взводний

вирішив готуватися до бою. Він передбачив усі дії терористів. А ті зазвичай повторювалися. Коли все починалося за звичним сценарієм – під покровом ночі ворог знову відкрив вогонь першим, наші влучно вдарили по ньому. Окупанти зазнали втрат. Наші хлопці трималися добре і не давали їм попуску. Коли стрільба вщухала, українські захисники чекали нової атаки бандитів, яка знову закінчувалася провалом.

А на четвертий день ротації десантники взагалі відкинули проросійських найманців подалі, вибивши їх із сусідньої вулиці.

Ось так, вже за чотири дні перебування на фронті молодий і необстріляний лейтенант пішов у наступ і повернув клатик української землі.

ВІД ЦВЕТКОВА

Ворожі обстріли тривали й далі. «Сепари» продовжували застосовувати тактику роботи невеликих ДРГ.

Отримавши від своєї групи з двох солдатів сигнал, про фіксацію чергової ДРГ, Сергій Цвєтков з двома десантниками пішов їм на допомогу. Вп'ятьох вони знищили сім диверсантів противника.

А 25 квітня офіцер дістав перше поранення. Це були звичайні бойові будні. Під час переміщення між постами просто перед ним розірвалася ворожа граната, випущена з підствольного гранатомета. Командира взводу поранило в руку, але він цього відразу не відчув та продовжив оглядати позиції. За деякий час рука заніміла, з неї почала крапати кров. Його евакуювали до польового шпиталю, потім доправили до Дніпра, а звідти передислокували до Одеси. Адже у підствольного гранатомета осколки, які не можна дістати магнітом, спеціальні ж прилади для цього були тільки в Південній Пальмірі. Там офіцера прооперували. А 28 квітня він уже повернувся на «промку». Каже, що не міг валятися на госпітальному ліжку, хотів назад до побратимів, на фронт.

За кілька днів Сергія перекинули на інші позиції, які були за 500 метрів до противника. На новому місці ворог майже без упину, обстрілював десантників з мінометів. Наші закріпилися в бетонній будівлі, дах якої був весь в

дірках від ворожих мін. Там вони оборонялися 4 доби і витримали 9 прямих влучань.

Друге поранення Сергій дістав у обличчя. Його підрозділ тримав позицію в будівлі з великими вікнами. В одне з них залетіла граната з РПГ. В авдіївській лікарні промили рани та поставили діагноз – контузія правої половини обличчя. Щоб поновити сили, офіцеру вистачило лише одного дня. Після виписки він знову повернувся на «промку».

Сергій розповів, що одного разу на передовій згадав слова свого викладача і начальника кафедри з військового вишу. У пам'яті виринуло: «Будь готовий до всього, особливо коли твій підлеглий зневірився і каже тобі, що більше не може...» Такий випадок у молодого офіцера і стався на фронті. Тоді Цвєтков просто спокійно поговорив із солдатом, який втомився воювати, і зміг повернути йому віру в себе. А коли було потрібно, став з ним пліч-о-пліч у бою. Після цього десантник змінився, повернувся думками до колективу і продовжував воювати із лицарською хоробрістю. Сергій каже, що на фронті такі речі додають упевненості підлеглим та зміцнюють авторитет командира.

– На фронті ми намагалися завжди знімати стрес гумором. Слухали жартівливі пісні, анекдоти, самі жартували. Якось у перерві між обстрілами ми почули запрошення від ворогів на чай. Вони намагалися бути серйозними, щоб викликати в нас довіру. Ми відповіли їм кулеметною чергою, – розповідає Сергій.

На запитання, який день на війні був найважчим, він чіткої відповіді не дав. Каже, загалом на війні непросто. Особливо, коли рахуєш розриви мін, які б'ють по твоїй позиції і налічуєш

більше двохсот лише за дві години. Ось в такі моменти стає дуже страшно.

Нині його частина перебуває у пункті постійної дислокації. Десантники відновлюють сили після чергової ротації. Але в авдіївській промзоні залишилося дещо, що нагадує про 81-у окрему аеромобільну бригаду. Сергій передав новій зміні власний винахід – «систему залпового вогню «Укроп». Ідея повністю належить молодому офіцерові.

П'ять одноразових гранатометів РПГ скріпили між собою і разом поставили на підставку. Направили під кутом 35 градусів та зробили спусковий механізм, щоб одночасно зробити постріл з усіх гранатометів. На практиці ця зброя показала високу ефективність. Коли противник чує хлопок від РПГ, то очікує побачити тільки вибух однієї гранати, насправді отримує аж 5. Це неабияк дезорієнтує. Тож «Укроп» і сьогодні нагадує ворогу з «промки» про десантників і, зокрема, про Сергія Цвєткова.

Ігор ПАРУБСЬКИЙ

ОТРИМАЙ СОЦІАЛЬНУ КАРТКУ УЧАСНИКА АТО

ПРИЗВИЩЕ ІМ'Я
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ УЧАСНИКІВ АТО

Реєструйся на сайті
UKRAZOM.ORG

Безкоштовна гаряча лінія

0 800 50 75 75*

*ДЗВІНКИ БЕЗКОШТОВНІ ЗІ СТАЦІОНАРНИХ ТА МОБІЛЬНИХ ТЕЛЕФОНІВ

- юридичні консультації
- медична допомога
- психологічна підтримка
- знижки у всеукраїнських торгових мережах
- освітні та оздоровчі програми
для учасників АТО та їх родин

ОСТАННІЙ ВИХІД КОМБАТА

Генерал-майор Сергій Кульчицький, підполковник Костянтин Могилко, підполковник Тарас Сенюк – так розпочинається список Героїв України, учасників антитерористичної операції. Вони серед перших, хто пішов на ворога. Вони серед перших, хто не повернувся, але житиме вічно в серцях українців. Завжди пам'ятатимуть свого комбата Тараса Михайловича Сенюка військовослужбовці 1-го аеромобільно-десантного батальйону славетної 95-ї аеромобільної бригади. Вони так йому довіряли та поважали, що казали: «Ми за ним хоч у воду, хоч під кулі»

Так і сталося біля Андріївки 2 травня 2014 року. Колона із десяти БТРів натрапила на мінні розтяжки терористів. Спочатку спрацювали сигнальні ракети, а потім десантників почали обстрілювати. Заступник командира батальйону по роботі з особовим складом майор Сергій Шевчук, який перебував у дев'ятій машині колони, чув, як підполковник Сенюк, без вагань скомандував молодому лейтенантові, командир розвідвзводу: «Султане, відкрити вогонь!»

– Він не боявся брати на себе такі рішення. По сепаратистах почали працювати КПВТ та РПГ. У бою куля прострелила нашому бійцю Антону Магльованому ногу, тож мені довелося залишитися з ним, щоб передати санітарам, а колона рушила далі – на андріївський міст, – згадує Сергій Шевчук.

А там на наших воїнів чекало продовження загального сценарію: їх обступили місцеві прихильники путінського режиму та фантомної ідеї «визволення земель руських від карателів». Вони викрикували нісенітниці на кшталт: «Ви – американські найманці, нам таких захисників не треба!», «Це наш сланцевий газ, ми його не віддамо!» Міст з обох боків перекрили живим щитом, військових усіма силами намагалися не пропустити далі. Спочатку серед протестувальників були жінки, бабусі, пенсіонери. Виходили з іконами на чолі зі священиками Московського патріархату та кляли. Були французькі та польські канали, що підтримували Росію, вишукуючи смажені факти про «карателів» та «вбивць».

Ситуація ставала дедалі напруженішою. Та вони лише відтягували час до приїзду озброєних найманців.

Дружина Тараса Сенюка Ольга розповідає, що він намагався дипломатично врегулювати ситуацію, адже мав досвід ведення таких пререговорів під час миротворчих місій в Іраку та Косові:

– Я пам'ятаю його слова: «Там був курорт, порівнюючи з тим, що було в Україні». У другій половині дня мітингувальники почали розходитися. Але щоразу телефоном Тарас Михайлович (так його й досі називають і дружина, і старші за віком офіцери) виходив на організаторів цих «зборів». Постійно йому телефонували, але щоразу це був хтось новий. Не можна було вирахувати, звідки йде інформація.

Почав підтягуватися досить сумнівний контингент (безхатченки, наркомани), а потім, озброєний криміналітет і «зелені чоловічки» без знаків розрізнення. Перше – вони не хотіли пропускати наших воїнів до підніжжя гори Карачун, друге – вимагали видати їм нацгвардійців та бійців «Беркута». Вони стояли на Майдані, і за їхні голови обіцяли пристойну винагороду. Тарас відрізав: «Я не віддам жодної людини, не здам жодного набою».

Про підполковника Сенюка ніхто не міг сказати, що командир щось робить неправильно. Його слова були законом. Це була така людина, яка зробила славу цілим військам ВДВ. Це він довів всім, що його підрозділ 95-ї окремої аеромобільної бригади спроможний виконувати будь-яке бойове завдання

Колону житомирських десантників почали обкладати шинами з обох боків, накидали заввишки в півтора метра. Погрожували: спалимо всіх і все. А українські воїни були непохитні, бо з ними був їхній комбат і вони знали: він знайде вихід. Підполковник Сенюк не присідав ні на хвилину. Він ходив від одного БТРа до іншого, підбадьорював понурих, моніторив ситуацію і постійно давав вказівки. Раз у раз місцеві вимагали пропустити до хворої мами, перевезти на інший бік вагітну дружину тощо, та бійці не здавали своїх позицій. Утім, так тривати довго не могло. Згодом терористи висунули вимоги: десантники мають випустити в повітря набої і віддати їм свою зброю.

Та командир, навчений сумним досвідом побратимів із 25-ї бригади в Краматорську, знав, що їх живими не випустять, тож розробив план: за його командою бійці від'їдуть магазини, тримають їх у правій руці і виходять. У випадку непередбачуваного розвитку подій, за 5 секунд приєднують магазини знову і ведуть вогонь.

– Коли почали рух, нас не випускали, – говорить Сергій Шевчук, – Тарас Михайлович вмить зістрибнув з БТРа, вигукнув команду: «Земля!» та почав стріляти. Коли стрільба припинилася, він скомандував: «Уперед!» Особисто з ним розтягували скати, щоб міг пройти перший БТР. Хтось із сепаратистів вирішив підірвати його «коктейлем Молотова». Та то було останнє, що він скоїв у своєму житті. Потім прилетіла граната, перша машина перевернулася. Плутанина, ажітаж, поранені, двоє загинули з нашого боку. Комбат прийняв рішення йти на прорив. Ми там перепახали все, що можна було перепახати. Адже вони зі своїми снайперами засіли навкруги. Нас могли підірвати, бо поруч стояли їхні два ЗІЛі з газовими балонами. Та вони цього не прорахували.

Саме за мужній і достойний вчинок – виведення людей та техніки з оточення – підполковнику Тарасові Сенюку присвоєно почесне звання Герой України. На жаль, отримати його за життя комбат не встиг. За два дні до дня народження комбата 20 червня 2014 року «Золоту Зірку» Героя в Міністерстві оборони вручили його дружині Ользі. Взявши до рук нагороду, вона жодним чином не виказала того, що в неї на душі. Адже вона

– дружина Тараса Сенюка і має з гідністю нести це звання, не знеславити чоловіка-героя. Жінка тоді не розуміла, чому того зловісного ранку 3 червня їй ніхто з його підлеглих не наважився сказати телефоном, що комбата вже немає серед живих. Тільки з часом вона усвідомила:

– Чоловікам складніше це сказати. Там була своя родина, там все інакше, ніж тут, там один одного прикриває. Там життя тече по-іншому, там інші цінності. І їм самим важко було визнати, що вже немає такої людини, яка була для них надією і опорою, а сказати мені – значить і самим повірити в реальність.

Трагедія сталася поблизу населеного пункту Семенівка, що біля Слов'янська. Колона вночі потрапила в засідку бойовиків. Комбат, як завжди, їхав на першому БТРі, поруч були розвідники. Він навіть жартував з цього приводу: «Я і моя молода команда». На під'їзді до населеного пункту натрапили на блокпост сепаратистів. Розгромили його і рушили далі, та й гадки не мали, що укріпрайони в Семенівці будуть настільки потужними. А ворог вдався до під-

ступної тактики: загнав колону в низину. Сергій Шевчук припускає, що тоді на українські підрозділи випустили ракети. Десантники ховалися за бронєю, та це не допомагало. По них стріляли ВОГами, а від розриву такого снаряда уламки розлітаються на 7 метрів. Кришився асфальт, бійці діставали поранення – хто в руку, хто в ногу.

Ольга Сенюк розповідає те, що переповідали їй очевидці:

– Лежиш на землі, піднятися не можеш. Таке враження, що БТР посипають горохом, від якого іскри в різні боки, і дихання переймає.

Тарас Михайлович командував діями підлеглих під шквальним вогнем. Саме тоді його і вирахував снайпер. Постріл у серце із російського «Утеса» вмиг забрав життя відважного комбата. Напевне, він і не зрозумів, що сталося. Адже лише на кілька секунд визирнув з-за броньованої машини і вже хотів сховатися. Та не встиг. Можливо, він був переконаний, що з ним нічого такого не станеться, а можливо, дався взнаки останній місяць без сну та перепочинку, проведений біля підніжжя гори Карачун.

– Він був постійно у бронезилеті, за спиною мав розвантажний мішок, в якому тримав 3 кг патронів, шолом і радіостанцію. Так і лягав перепочити. Спав максимум годину на добу. Постійно біг до хлопців на пости, щось планував, контролював. Однієї ночі бачу, він приходить у приміщення, де ми базувалися, а обличчя аж чорне, очі позападали. Я йому кажу: лягайте спати, а ми почергуємо. Тільки ляже – доповідь по радіозв'язку когось із командирів, і він прокидається. Ми до нього – Михаличу, спи, якщо треба буде, ми тебе розбудимо, – говорить Сергій Шевчук.

Він дуже розумно організував охорону ділянки, де розташувалася його підрозділ. На той момент вже була сумна новина про Волноваху, тож комбат дав вказівку: «Як тільки хтось наближається – відразу постріл вгору, нікого не пропускати».

Підполковник
Тарас Сенюк
з улюбленою
донькою Лізою

– Йому довіряли всі і ніхто не міг сказати, що командир щось робить неправильно. Його слова були законом. Це була така людина, яка зробила славу цілим військам ВДВ. Це він довів всім, що його підрозділ 95-ї окремої аеромобільної бригади спроможний виконувати будь-яке бойове завдання. Він був простий підполковник, який не боявся приймати рішення. Він був авторитетом, – продовжує його колишній заступник.

О 8 ранку 3 червня 2014 року інформація в батальйоні підтвердилася: комбат загинув, єдиний у тому страшному бою. Хтось занімів у ступорі, хтось нервово курив, а були й такі, хто не стриму-

вав сліз. Вони ним дорожили і не знали, як бути без нього.

Не знала, як житиме далі й дружина Тараса Ольга. Вона всіма силами намагалася відволіктися, а коли хтось із оточуючих помічав її настрій, вона всім казала: «Все нормально».

– Поки я це промовляю, в голові у мене проходить 1000 і 1 процес. Чому я маю це з кимось обговорювати?

Та щоб хоч на мить, хоч у спогадах перенестися в минуле, коли Тарас Михайлович ходив по плацу і перевіряв укладання парашутів, наносив бойову обстановку на топографічні карти, просто забігав на мить до кабінету дружини, яка

почала працювати у відділі міжнародного співробітництва 95-ї аеромобільної бригади, – вона приходила до його кабінету та ходила там, де полюблив бувати він.

– Коли тобі не вистачає людини до хрипоти в голосі, ти намагаєшся знаходити щось особисте хоча б у тій формі, в якій можна знайти. Я туди приїжджала, а там вже все не те – є колаж, картинка, а немає ядра на цій картинці і всередині від того аж все перевертається. Найскладніше для мене було розбирати його речі із зони АТО, особливо пропалені снарядами. Глянула на бронежилет, шолом, рацію, їх не взяла – віддала до музею частини, бо спершу ти намагаєшся позбавитися тих речей, які роблять тобі боляче, – говорить Ольга.

Підполковник Тарас Сенюк жив армією. А коли обійняв довіреного посаду командира батальйону – відразу зажив і справжній командирський авторитет. Він не допускав панібратства, але коли треба було допомогти чи виконати поставлене завдання – викладався на всі 100%. Ольга Сенюк каже, що робота – це була його друга сім'я, а можливо, і перша, а вона з дочкою потім.

У березні 2014, коли майже весь особовий склад частини був кинутий на кордон із Кримом та на Донбас, Тарасові Сенюку довелося повернутися в Житомир. Кілька тижнів він добирав мобілізованих бійців, а дружині сказав: «Додому приходитиму рідко» На запитання чому, вже ж усі там, він відповів: «А в цьому і є головна причина. Мої хлопці там в холоді, голодні, а я буду вдома в комфортних умовах? Мені від цього важко, я прийняв таке рішення...»

– Він дорожив кожним. Був дуже цілеспрямованим, – говорить пані Ольга. – Він вмів отримувати задоволення від того, чого досягав. І коли все вдавалося, заряджав всіх навколо своєю силою та енергією. А мене він настільки оберігав та захищав, що коли його не стало, світ втратив свої кольори, і холодна реальність заповнила душу.

Галина ЖОЛТІКОВА

Це був дійсно історичний забіг української команди військових. Наші бійці зробили те, що більшості людей здається неймовірним. А сержант Вадим Свириденко пробіг десятикілометровку за годину і менш ніж 7 хвилин. У своїй підгрупі він став беззаперечним лідером і ще раз довів собі й оточуючим, що після поранень на війні не тільки житиме повноцінним життям, а й навіть бігатиме.

— Ми вирішили присвятити свій забіг нашій армії і народу. Нам треба було показати, що Україна є і буде, і вона незламна, — поділився своїми враженнями відразу після фінішу Вадим Свириденко. — Тепер хлопці мріють про такі ж змагання в Україні.

З «МОСКОВСЬКОГО КОМСОМОЛЬЦЯ...» — В АТО

До того, як Свириденка призвали за мобілізацією, він вісім років пропрацював у редакції газети «Московський комсомолец в Україні». А перед тим строкову служив у прикордонних військах фельдшером, адже до армії закінчив медучилище. Після строкової здобув економічну освіту. В газеті працював у відділі збуту, займався рекламою. У липні 2014-го отримав повістку. Направили Вадима до 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади санінструктором.

У зону АТО чоловік потрапив наприкінці серпня. Спочатку підрозділи стояли в районі Щастя,

Теплого, згодом — біля Станиці Луганської і Ольхової. Наприкінці жовтня замінили в Чорнухиному 11-й батальйон територіальної оборони «Київська Русь». Селище постійно обстрілювали. З медикаментами в тому регіоні було суцужно. Тож бійці ділилися ліками з місцевими жителями, доставляли необхідні медпрепарати в лікарню. Сержанта Свириденка найбільше вражало те, що багато чоловіків з Чорнухиного воювали на боці сепаратистів. І гатили по своєму ж селищу, розуміючи, що можуть поранити родича чи сусіда!

— До нас місцеві ставилися по-різному. Хтось підтримував, хтось відкрито ненавидів, але при цьому не було жодного дня, щоб вони не зверталися по медичну допомогу,

ІСТОРІЯ СЕРЖАНТА СВИРИДЕНКА, ЯКИЙ, ВТРАТИВШИ НА ВІЙНІ КІНЦІВКИ, СТАВ ПЕРЕМОЖЦЕМ МАРАФОНУ В США

— розповідає Свириденко. — Та справжній іспит ми пройшли під Дебальцевим, де наша бригада перебувала рівно п'ятдесят днів.

— У сусідньому Нікішиному хлопці гинули, а нас біда оминала, — продовжує чоловік. — За весь час перебування не було жодного пораненого, жодного вбитого! Хоча нас обстрілювали і мінами, і касетними бомбами. Просто ми постійно «слухали» небо. І при перших же звуках снарядів, що летіли, ховалися в укриття. У грудні мені навіть вдалося з'їздити у відпустку додому.

Проте Новий рік Вадим «святкував» на лінії вогню — в Ольховатці. Його роту відправили на блокпост у цьому населеному пункті. Півтора місяця жахливо мерзли. Адже на Сході клімат відрізняється від київського. Через різкі вітри 12 нижче нуля тут сприймається, як усі мінус 25. У той час терористи

Піт тоненькими струмочками стікав з обличчя Вадима. Кожний крок давався неймовірними зусиллями. А їх потрібно було зробити тисячі. І не просто пройти, а пробігти. Десятикілометрова марафонська дистанція — серйозний іспит навіть для здорових людей. Українці ж долали її без рук і ніг, на протезах. 41-й щорічний марафон морських піхотинців, який відбувався в американському Вашингтоні, зібрав понад 30 тис. учасників. Українська діаспора, яка з'їхалася сюди з усіх куточків США підтримати чотирьох українських параспортсменів, прикрасила весь маршрут синьо-жовтими прапорами. Їх було практично стільки ж, як і прапорів американських.

сильно обстрілювали селище Новоорлівку. Тож головним завданням наших медиків було якомога швидше доставити поранених бійців до лікарні, незважаючи на снігопади і розбиті дороги.

«НА МЕНЕ ЧОТИРИ ДОБИ ПОЛЮВАЛА СМЕРТЬ...»

По позиціях 128-ї бригади в полі ворог гатив прицільно. Майже вся техніка згоріла. 12 лютого 2015-го група бійців вирушила на допомогу хлопцям із сусіднього блокпоста, що розташовувався неподалік Дебальцевого. Того разу українці завдання не виконали. Їхній танк із засідки майже впритул був розстріляний російським. Санінструктор сержант Свириденко дістав поранення в праве передпліччя і стегно.

З лікарні Дебальцевого вісьмох поранених було вирішено відправити до Артемівська. Рушили колоною з «Уралів» і БМП. Легкопоранених розмістили у бойових машинах. Вадим та командир взводу старший лейтенант Денис Чабанчук потрапили у БМП, що замикав колону. Поїхали не по шосе, яке прострілювалося, а полями. Там і натрапили на міни.

— Піді мною в підлозі почала розповзатися помаранчева пляма — це плавився метал. Якби ми звідти не вилізли, згоріли б живцем. Мене врятував командир

— відчинив двері і смикнув за собою, а я вивалився назовні, — згадує Свириденко. — Поранених побільшало. Колона зупинилася. Їхати далі замінованою дорогою було неможливо. Всі, хто міг ходити, висипали з машин. Хтось сказав, що один з «Уралів» на ходу. Туди й завантажили поранених. Коли машина дала задній хід, вибухнула ще одна міна. Мене підкинуло на кілька метрів. Приземлився хребтом на чиїсь ноші. Після цього падіння ходити вже не міг. Максимум, що вдавалося, — зробити кілька кроків. Вцілілі хлопці рушили за допомогою. Їхня доля й досі невідома. Мабуть, вони не зуміли пройти через мінні поля, які були навкруги...

А далі настала морозна лютьна ніч. Комвзводу і санінструктор укутали поранених бійців тим, що знайшли у підбитій техніці. Самі забралися в кабину «Уралу», загорнулися у знайдену ковдру. Скла в машині не було, але під тканиною якось зігрівалися. Ще й працював двигун, який так і не вимкнув поранений водій. Хоча тепла він практично вже не давав.

— «Не спати, не спати». — постійно повторював я Денису, — продовжує Вадим. Цікавий був хлопець, зі своєю філософією. І це в 23 роки. Буддист, вегетаріанець. Я як медик говорив йому, що коли холодно, м'ясо треба їсти. Але він все одно не їв...

Мороз посилювався. І хлопці таки засинали. Заплющували очі з надією на те, що ось-ось загуде український БТР з підмогою. На ранок всі замерзли. Живим залишився тільки Вадим. Сержант прийняв рішення: йти. Нормально пересуватися він не міг, але все ж поставив собі за мету дістатися посадки. Підвівся. Зробив крок, другий, третій... Упав. Спробував повзти на колінах, відразу знепритомнів. Через годину доповз назад до машини. Він не пам'ятає, який був час доби, коли задзвонив мобільний. Тремтячою рукою намагався втримати телефон, щоб трубка не вислизнула з долоні. З іншого виміру пролунав голос: «Алло! Привіт! Як ти там?» Це

був дзвінок з Києва. Друг дитинства Руслан стежив за новинами, знав, що Дебальцеве в оточенні, і вирішив зателефонувати Вадиму. Двома словами Вадим описав ситуацію. Назвати місце, де перебуває, не міг, сказав лише, що лежить у полі десь між Дебальцевим і Артемівськом. Руслан відповів: «Головне – тримайся!» І Вадима почали шукати. Пошукова група навіть знайшла бійця, що лежав непритомний у полі, в снігу. Але то був не Вадим.

– Я дуже хотів побачити своїх близьких, свою дружину. Адже у нас з Вікторією через сім місяців мала народитися дитина! Дівчинка. Що допомагало вижити? Спрацьовували якісь захисні механізми психіки. Я не вдумувався в те, як мені погано, в те, що навколо лежать мертві люди. Я щосекунди боровся зі смертю. Вона не один раз приходила по мене. Але щоразу рушала назад ні з чим.

– Я задовольнявся найменшим, – згадує Свириденко. – Наприклад, хотілося їсти. Водій під сидінням тримав сухпай. Неймовірними зусиллями вдалося відкрити банку з тушонкою. Кашу, що замерзла, доводилося гризти. А от пакетики з медом легко відкривалися зубами. «Запивав» все це снігом. Але все ж головною проблемою залишався холод. Розпалити багаття за всі дні так і не наважився – вогонь міг привернути

увагу ворога. Єдиним джерелом тепла залишалося власне тіло: накривався з головою ковдрою і дихав.

Довгими годинами боровся зі сном. Повторював собі, як і Денису: «Не спати, не спати». Іноді все ж «вирубався». В один із таких моментів, вже на четверту добу, не відразу зрозумів, від чого прокинувся. На той час «Урал» заглух – скінчилося пальне. А тут Вадим знову почув ревіння двигуна і побачив, що наближається БТР. Перша думка: наші! Змахнув рукою. Виявилось – вороги. Грубий голос скомандував: «Встати!» – «Не можу». – «Тоді повзи!». Пам'ятає, як підскочили журналісти з «Лайф Ньюз»: «Навіщо ти сюди приїхав?» Зачепили камерою, і Вадим впав. Його підвели. Він зробив чотири кроки і знову почав падати, але його знову підхопили. Потім короткий допит: «Хто, звідки?» – «Фельдшер». – «Що таке диклофенак?» Довелося розповідати, що це таке. Поплескали по кишечках, витягли документи. Наступні спогади вже в кімнаті з білою стелею, катетер у руці, медсестра. То була донецька лікарня.

– Я пробув на тій стороні не більше дванадцяти годин, – продовжує Вадим. – За мною прислали реанімобіль, який відвіз мене до Дніпропетровська. На той час, як мене туди привезли, дружина Віка і мій друг дитинства Руслан

вже приїхали з Києва. Дружині я зателефонував ще з Донецька. Сказав, що живий. Всі дні, поки від мене не було звісток, вона стійко трималася, намагалася про погане не думати. Ми з нею ще до мого від'їзду на війну домовилися: якщо я не телефоную, це ще не означає, що я загинув.

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ

Час і мороз зробили свою страшну справу. Тканини буквально муміфікувалися. Свій діагноз чоловік пам'ятає й досі: «Сержант Свириденко Вадим Васильович, 1973 року народження. Обмороження четвертого ступеня кистей рук (з подальшою ампутацією), обмороження четвертого ступеня (з подальшою ампутацією), поранення правого передпліччя, поранення стегна, гангрена лівого передпліччя, перелом двох ребер, контузія, сепсис».

За два дні медичний борт доставив Вадима Свириденка і ще кількох пораних з Дніпропетровська до Києва. Так він опинився в Центрі пластичної та

термальною хірургії (по-простому – опіковий центр). Поранений фельдшер розумів, що йому знадобиться операція, але не знав, яка саме. Одного ранку до палати увійшов хірург і пояснив, що кінцівки рук і ступні ніг доведеться відрізати. Там почався некроз, тож вибору не було. Коли лікарі сказали, що врятувати руки і ноги неможливо, Вадим був шокований. Але розумів: іншого виходу немає.

– Найстрашніший біль там, де кістки різали. На лівій у мене була гангрена, і в цьому місці кістку вкоротили. На стіну хотілося лізти. Морфін діяв слабо, а коли його дія минала, біль посилювався. Припинилися м'язові болі, почалися фантомні...

Вадим місяць перебував у реанімації. У ті дні лікарі діагностували в нього зараження крові – сепсис. Ця хвороба швидко виснажує організм. Спочатку сепсис з'їдає підшкірну жирову клітковину, потім м'язи. Навіть повернутися на бік не мав сил. Тому першим завданням було тренувати м'язи. Ще в реанімації почав качати прес. Незабаром йому на день

народження подарували планшет. З його допомогою він телефонував і спілкувався з рідними, друзями, товаришами по службі. Світ став набагато ширшим за лікарняну палату.

– Оговтатися, знайти сенс життя мені допомагали рідні. Вони приходили до мене в реанімацію з усмішками на обличчях. А друг Руслан став моїми руками: піднімав мене, повертав. Батько шестирічної дитини, він почав заводити розмови, що теж піде воювати. Я казав йому, що відвоював за двох. І все ж, коли йому прийшла повістка, Руслан пішов на АТО. Він воював у складі 72-ї окремої механізованої бригади. Вже повернувся з фронту, і ми знову разом.

Якось мене в реанімації навідав університетський товариш, який прочитав про мене в соціальних мережах. Я його не бачив багато років. А тут розплющую очі: стоїть переді мною у військовому однострої. Пишаюся ним.

МАРАФОН НЕСКОРЕНИХ

– Коли вперше став на протези, то настільки зашкалював адреналін, що хотілося йти і йти. І

взяти на руки майбутню донечку, – говорить Вадим Свириденко.

Після Києва сержант продовжив лікування у Львові на базі Військово-медичного клінічного центру Західного регіону. Там за участю представників програми НАТО в Україні відкрита перша в країні ерготерапевтична кімната з реабілітаційним обладнанням, де важкопораненим бійцям не тільки відновлюють втрачені рухові функції, а й адаптують їх

до повноцінного самостійного життя.

— У Львові я на власному прикладі показав хлопцям: жити повноцінним життям можна і потрібно, — розповідає Свириденко. — Так, це дуже велика праця і боротьба. Завдяки програмі НАТО у мене є по чотири види протезів для рук і ніг. Я можу бігати і навіть штангу піднімати. Тепер хочу ділитися власним досвідом як реабілітолог в одному з наших госпіталів. У США програмі реабілітації приділяють значну увагу. Травмовані бійці довгий час вчаться обслуговувати себе, долають постампуційний стрес.

У серпні 2015 року Вадим приїхав до США на лікування і реабілітацію. У госпіталі штату Меріленд він провів вісім місяців. Там же поставив перед собою чергову мету — взяти участь у марафоні морської піхоти США.

Успіхам наших хлопців-ветеранів АТО раділа вся Україна. З командою військових, що брала участь у щорічному марафоні морських піхотинців США у Вашингтоні, зустрівся Президент Петро Порошенко. Під час розмови військові висловили ініціативу щодо заснування офісу Уповноваженого Президента з надання допомоги в реабілітації українським військовим, які дістали поранення в зоні проведення АТО. Президент запропонував очолити у майбутньому цю структуру санітарному інструктору медичної роти 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади оперативного командування «Захід» Сухопутних військ Збройних Сил України Вадимові Свириденку.

— Я особисто бачив новину про вашу участь у цьому марафоні і в цей момент я пишався своєю країною. За цим марафоном спостерігали представники багатьох країн світу. Для мене дуже важливо, що ми продемонстрували і фізичну,

і моральну міць новоствореної, але дуже потужної української армії. Я був дуже гордий за наших воїнів, які на весь світ продемонстрували мужність, потужну силу духу і здатність долати труднощі, — звернувся до учасників зустрічі Петро Порошенко. — Це не просто ваша перемога. Це той приклад, на якому мають виховуватися десятки, сотні, тисячі наших воїнів, які пройшли АТО, не зламалися і демонструють потужну віру в життя.

Президент зазначив, що був вражений результатами марафонського забігу, які продемонстрував Вадим Свириденко. Глава держави нагадав, що минулого року на президентському літаку Вадим Свириденко повертався з лікування у США додому в Україну: «Я настільки був заряджений позитивом Вадима, коли ми разом летіли із США. Це людина,

яка навколо себе розповсюджує позитив».

І все ж таки Вадим Свириденко вважає, що він не супергерой, а звичайний українець: «Незважаючи на свої фізичні вади, я хочу бути головою сім'ї. Я люблю дітей, я хочу ще двох дітей, як мінімум. Діти повинні народжуватись у любові та злагоді. Я обожнюю Вікторію, свою дружину. Вікторія справжня україночка в мене. Вона за українську мову кому завгодно горло перегризе. Чорнява,

очі великі. Сама родом із Західної України. Я люблю своє місто, Київ, своїх друзів. А ще прості речі: розмовляти рідною мовою, любити рідну землю. Я люблю українську мову, вона настільки гарна, я всі фільми, всі переклади дивлюсь українською. Читаю книжки українські. Це гарна, багата мова, співуча».

Наприкінці липня 2016 року сержант Вадим Свириденко у Хмельницькому отримувал нагороду «Народний Герой України». Він так хвацько піднявся на сцену, що можна було впевнено сказати, що він пересувається на своїх здорових ногах! А коли зі сцени повідомили, що Вадим зміг сам узяти на руки новонароджену донечку — зал притих. «Кожен день слухаю, скільки «двохсотих», скільки «трьохсотих» і які в них поранення. І якщо вони потрапляють у Київ — йду до них, щоб розповісти, що треба жити і не втрачати надії», — говорить Народний Герой України Вадим Свириденко. І сам кожного дня вирушає на роботу до Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників АТО. Сьогодні його передова тут. Сьогодні саме тут він потрібний людям.

Ігор ЛЕЖНЕНКО

«АКАЦІЇ» ТРУША

«Підйом! Тривога! Всі по машинах!..» – пролунало у липневому повітрі. Ворог знову перішив по наших хлопцях із мінометів і гранатометів, та вони знали, що вистоять і здобудуть перемогу – навколо ж рідна українська земля. Командир взводу управління гаубичної самохідно-артилерійської батареї 1-ї окремої гвардійської танкової бригади прапорщик Олег Труш добре розумів, що їхній блокпост російським окупантам стоїть кісткою в горлі. Чоловік воював справно – на його рахунку знищені БМ-21 «Град», два танки, два БТР-80 та значна кількість живої сили й вогневих засобів ворога

Народився Олег у Борзні. Після закінчення 2008 року Путивльського педагогічного коледжу проходив медкомісію у військкоматі. Йому запропонували підписати контракт. Погодився і потрапив до Гончарівського на посаду старшого навідника самохідної гаубиці 2С3 «Акація». З часом опанував і обов'язки командира гармати.

На Схід України потрапив у червні 2014 року.

– Батареї стояли на різних

блокпостах. Наприклад, одна з них прикривала нашу позицію біля Щастя, – пояснює Олег. – Ворог постійно нас обстрілював. Навіть під час так званого перемир'я. Тож змушував давати йому гідну відсіч.

Одного разу розпочався щільний мінометний вогонь. Били по наших САУ. Координати їхнього перебування ворогу, як припускають наші хлопці, передали за допомогою навігатора прибічники «руського миру». Адже через

блокпост проїжджало чимало цивільних машин, а які наміри в пасажирів – не з'ясуєш.

Неподалік позицій гармашів на блокпосту біля Старої Краснянки Луганської області стояла зенітна обслуга. В їхній бліндаж влучила міна. Один зенітник дістав тяжке поранення – осколком зачепило голову, другого було поранено в ногу. Під обстрілом, ризикуючи життям, прапорщик Труш допоміг винести тяжкопораненого. Потім дістався своєї машини й

відкрив вогонь по ворогу. Обстріл із 82-міліметрового міномета окупанти відразу припинили.

19 липня 2014 року екіпаж прапорщика Труша у районі Лутугино забезпечив артилерійську підтримку зведених підрозділів 30-ї омбр, 128-ї гірсько-піхотної бригади, 8-го полку спецпризначення та батальйону «Айдар», які проривалися до луганського аеропорту.

— Запеклий бій за аеропорт розгорівся в місті Георгіївка. Через дві години після прибуття туди української колони на нашу позицію почали привозити важкопоранених... Практично з-за кожного рогу по наших били з ручних гранатометів, — розповідає Олег Труш. — Але в нас у місті вже був свій коректувальник вогню — капітан Олег Радченко. Із укриття він керував вогнем «Акацій». У тому бою, за даними нашої розвідки, ми знищили один «Град».

21 липня російські терористи знову відкрили вогонь по українських позиціях, влучивши в одну з наших самохідок, де перебував екіпаж прапорщика Труша. Машина зайнялася. Вибуховою хвилею вже охопленого полум'ям Олега викинуло із САУ — на ньому горіли светр та штани. З усіх членів екіпажу найбільше постраждав він, дістав п'ятдесят відсотків опіків тіла, більшість із яких — глибокі.

Коли до військового кинулися на допомогу, то гасити вже було нічого — від одягу залишився тільки попіл. Розплавлений провід шоломофона прикіпів до шиї. Добре, що першу кваліфіковану допомогу артилеристові надав начмед «Айдару», який мав десятилітній досвід практики в опіковому центрі. Це, як з'ясувалося потім, і врятувало життя прапорщику. Олега доправили до лікарні міста Щастя лише через три години. Його везли в кузові вантажівки. Стиснувши зуби, терпів біль. Дорога куріла, тож опікові рани припали пилукою.

Справжніх мук довелося заз-

нати й у лікарні, де тіло відмивали у ванній. Біль від цього був сильнішим, ніж від опіків. Надвечір Олега вертольотом доправили до харківського шпиталю, а наступного дня літаком — до львівського. Два місяці він не виходив із наркозу. Лікарі зробили, здавалося, неможливе. Після шести операцій з пересадки шкіри чоловік зміг встати на ноги.

Всі шість місяців лікування поруч з Олегом була дружина Христина. Заради коханого жінка полишила роботу в Чернігові. Вона допомагала чоловікові вчитися заново ходити. Вдома на них чекав 5-річний синочок Максимко. І це додавало воїнові сил.

— Мама про моє поранення дізналася останньою, — каже Олег. — Ми поїхали в АТО разом з братом Станіславом, служили в

одному дивізіоні, але вона про це не знала. Казали їй, що на навчаннях у Харківській області.

Сьогодні Олег Труш знову в строю. Звичайно, йому пропонували звільнитися з армії. Але він не погодився — і з третьою групою інвалідності знову служить: закон дозволяє. Воїн нагороджений орденом «За мужність» III ступеня, відзнакою Президента України «Захистник Вітчизни» та відзнакою Міністра оборони України «За військову доблесть».

Наші хлопці на Сході щодня наближають перемогу України над «руським миром». Мир, який вони виборюють, справжній мир, уособлює сильну і щасливу Україну. Вони змінюють світ на краще, визволяючи його зі страшної російської трясовини.

Андрій ДИМИЧ

Володимир та
Інна Ткачови
(ліворуч)

У ОФІЦЕРИ

Цю вродливу тендітну жінку добре знають бійці-учасники антитерористичної операції, які перебувають на лікуванні в Національному військово-медичному клінічному центрі «ГВКГ» МО України. Адже, починаючи з липня 2014 року, вона та її сім'я – чоловік Володимир і дві доньки – стали для багатьох із них, без перебільшення, рідними людьми

Вперше до госпіталю Інна Ткачова прийшла після того, як подивилася телесюжет про прибуття кількох десятків поранених. На той час вона очолювала невеличку ІТ-компанію. Коли побачила хлопців, які балансували на межі життя і смерті, заплакала. Та швидко оговталася, розуміючи, що сльозами не зарадиш. Тож вирішила надавати їм посильну допомогу.

Прагнення дружини гаряче підтримував і Володимир. Буквально за кілька днів, об'єднавшись з іншими такими ж небайдужими людьми, вони взяли поранених під опіку. Перше, що зробили, придбали власним коштом вентилятор: літо 2014-го видалося надто спекотним, тож пораненим було непереливки. Потім побігли на ринок і накупили їм різних фруктів та смаколиків. Згодом їхня діяльність стала більш організованою. Так, щодня спілкувалися з начальниками клінік і відділень, лікарями, дізнавалися про потреби в ліках, перев'язувальних та інших необхідних матеріалах. І відразу мчали до аптек. З часом власні заощадження закінчилися і довелося звернутися по допомогу до друзів, колег по роботі та просто знайомих. Люди, як правило, відгукувалися. Навіть пенсіонери зі своїми мізерними пенсіями.

«Подарований бронезилет врятував мені життя...»

Це сьогодні наша армія вже більш-менш міцно стоїть на ногах: озброєна, одягнена, нагодована, хоча, звичайно, проблем вистачає. Але це вже не ті проблеми, що супроводжували її на початку антитерористичної операції. Нашим солдатам не вистачало не лише одностроїв, а й сучасних засобів захисту – бронезилетів, кевларових шоломів. Ткачови, люди далекі від армії, всіх цих тонкощів не знали. Та бійці, якими опікувалися, відкрили їм очі...

– Це змусило внести певні корективи в нашу повсякденну роботу, – каже Інна. – Наприклад, зайнялись придбанням тих же шоломів та бронезилетів. Потім, завантаживши ними автомобіль, їхали в район антитерористичної операції. Бачили б ви обличчя наших солдатів, коли ми вперше завітали в розташування одного з підрозділів! Вони просто світилися від радості, хлопці дякували нам зі сльозами на очах.

Потім такі поїздки стали зви-

чайним явищем: волонтерів чекали, як рідних.

– Разом з іншими бійцями я ніс службу на одному з блокпостів у Луганській області, – розповідає Володимир Якимчук, військовослужбовець 72-ї окремої

механізованої бригади, який добровольцем пішов на війну в червні 2014-го. – Одного недільного вечора до нас заїхав мікроавтобус. Виявилось, це київські волонтери. Незнайомка, а це була саме Інна Ткачова, підійшла до мене і вручила бронезилет, сказавши, що це мені. А ще побажала повернутися додому живим і здоровим. Не повірите, але буквально за хвилин 10-20 після їхнього від'їзду почався обстріл: бойовики, мабуть, дізналися про їхній візит і почали накривати нас вогнем із «Градів». Коли обстріл припинився, нарахував 18 осколків, що застрягли у щойно подарованому бронезилеті...

Сама Інна та її колеги, коли мова заходить про обсяги наданої гуманітарної допомоги, знизують плечима: вони не рахують її. Адже, за їхніми словами, звітувати немає перед ким, окрім власної совісті. Натомість назвали десятки підрозділів Збройних Сил, які відвідали за цей час, десятки найменувань того, що було доставлено на Донбас, чимало прізвищ бійців, яких забезпечили шоломами, бронезилетами, берцями, армійськими одностроями тощо.

Якими б утомленими не поверталися до Києва Ткачови, вони того ж дня йшли до госпіталю, де їх завжди чекали. Володимир, наприклад, відразу сідав за кермо власного автомобіля і зустрічав на вокзалах рідних і близь-

ких, які приїжджали до своїх синів та онуків, розселяв їх.

Маючи багато знайомих не лише в різних куточках України, а й за кордоном, він часто звертався до них із проханням посприяти у розв'язанні проблем поранених. Наприклад, з Данії привіз медичне устаткування для реанімації, рентген-апарат, 40 ліжок для військово-польових госпіталів і кількох клінік НВМКЦ, гостру потребу

Атис Климович

Родина Ткачових

серед наших бійців. І таких людей, як я, в Україні дуже багато. Вдячна тим, хто допомагає нам, волонтерам, відгукуючись практично на будь-які наші прохання: без них нам було б дуже сутужно.

У Інни Ткачової дійсно багато однодумців як в Україні, так і за її межами. Ці люди належать до різних верств населення, мають різні політичні і релігійні переконання, різні статки і навіть по-різному бачать майбутнє України. Та всіх їх об'єднує бажання допомогти її захисникам.

Атис Климович – латвійський журналіст, який працює в Україні. У вільний від роботи час теж волонтерствує, часто буває і в зоні антитерористичної операції, де знімає документальні фільми, надає допомогу родинам загиблих воїнів. Зокрема, відправляє їхніх дітей відпочивати за кордон. За словами Атиса, саме вони, ці фільми, допомагають його співвітчизникам краще зрозуміти, що насправді коїться на Донбасі, хто винен у розв'язанні війни.

Алла Мілявка і Віра Селецька живуть в Італії та Канаді. Але біди своїх земляків сприймають як власні і тому теж допомагають коштами, медикаментами тощо.

Багато добрих слів я почув і на адресу Сергія Максимця – жителя Донецька, який відразу після захоплення там влади сепаратистами виїхав до Києва, бо не зміг спостерігати, «як виродки хазяйнують в його рідному місті». Чоловік не

в яких відчували, насамперед, тяжкопоранені.

Вистачало роботи і в Інни: вона навіть організовувала в госпіталі... весілля! Річ у тім, що під час лікування кілька хлопців вирішили поборатися зі своїми нареченими. Наприклад, Руслан Ярош. Він – сержант-десантник, в одному з боїв дістав тяжке поранення, яке прикувало його до ліжка. Але кохання його Олени виявилось сильнішим. Волонтери, серед яких і Інна, влаштували молодятм урочисту обстановку: біла сукня і фата нареченої, шампанське і золоті обручки, море щасливих усмішок. І сліз...

Сама пані Інна досить скромно оцінює свою волонтерську діяльність, вважаючи, що нічого особливого не робить.

– Наші чоловіки, сини і брати зупинили ворога ціною власного здоров'я, а то й життя. І тим хлопцям, які залишили вдома дітей, матерів та дружин і пішли на війну, потрапивши згодом на госпітальне ліжко, гріх не допомогти, – розмірковує вона. – Тому я тут,

Тарас Маслянко

склав руки – на власному автомобілі возить в зону АТО гуманітарну допомогу. Він кілька разів потрапив під обстріли ворожої артилерії.

З теплотою відгукується Інна про Марину Смовженко та Сергія Семеняку, які теж відвідують у медзакладах поранених бійців та відправляють у район АТО частини до техніки, продукти харчування, чай, печиво.

Найщиріших слів вдячності заслуговує і лікар-реаніматолог Олександра Богомолець. Вона чи не найближча подруга Інни, обидві десятки разів побували в зоні АТО. А ще пані Олександра супроводжує бійців до інших медичних закладів столиці для обстежень, які не можна зробити в НВМКЦ.

Діяльність Інни Ткачової та її друзів-волонтерів у госпіталі не обмежується лише наданням адресної допомоги пораненим. Так, з її ініціативи до входу до однієї з клінік прибудували пандус, а у травматологічному відділенні облаштували душову. Звичайно, ці «об'єкти» обійшлися в добру копійку. Передбачаючи моє запитання про походження коштів, сказала:

– В Україні, слава богу, вистачає свідомих і заможних людей, які відгукуються практично на всі наші прохання. На пандус, наприклад, кошти нам передала Богдана Костюк – моя близька подруга. Вона працює на «Радіо Свобода», якому був виділений грант. Порадившись, колектив радіостанції «уповноважив» Богдану віддати гроші на потреби бійців АТО....

Минулого року з ініціативи Інни Ткачової та за її активного сприяння у Києві запрацював хостел для учасників антитерористичної операції. Він був розрахований на одночасне перебування 20 осіб. Нині він з певних причин припинив своє існування. Але, за словами жінки, в її планах відновити його роботу.

– Річ у тім, що до Києва приїждять у справах чимало бійців, – каже вона. А де їм зупинитись, як-

Сергій Максимець

що ніч у найдешевшому готелі коштує 600-800 гривень. У цьому хостелі вони зможуть не лише безкоштовно провести кілька днів, а й поїсти, подивитися телевізор, скористатися послугами Інтернету тощо. У нас можуть зупинитись і родичі поранених бійців, які перебувають на лікуванні у столиці, а також волонтери з інших куточків України. Словом, відновлення його роботи є справою часу.

«Моє місце – на війні...»

Кілька років поспіль з Ткачовими-дорослими волонтерствували і їхні доньки – Таня і Настя. Зокрема, доглядали тяжкопоранених, насамперед тих, які не здатні були пересуватись, розносили по палатах гуманітарну допомогу, надану киянами. Минулого року Настя стала студенткою Острозької академії, але коли приїздить, хоча це буває не так уже й часто, відразу поспішає до госпіталю. Молодша донька Таня – майбутній юрист. Обидві сестри підтримують зв'язок з багатьма бійцями, з якими познайомились у госпіталі.

А Володимир, їхній батько, минулого року вирішив йти до війська.

– Коли я натякнула, що йому і тут є чим займатись, – каже Інна, він відповів: «Якщо навіть жінки і

дівчата воюють, то чому я повинен відсиджуватись у тилу?..»

Тож старший солдат Володимир Ткачов служить в одному з підрозділів 95-ї окремої аеромобільної бригади. Він підписав контракт до завершення особливого періоду... За чоловіком послідувала й дружина.

Сьогодні Настя навчається в Національному університеті оборони України ім. І. Черняховського на факультеті підготовки офіцерів резерву. Вона – майбутній командир механізованого взводу. Оскільки жінка вже має вищу освіту, то термін навчання становить 4 місяці. За відгуками викладачів та товаришів, військовий фах вона опановує нарівні з чоловіками, зокрема й учасниками АТО. А після лекцій, практичних занять поспішає, як і раніше, до своїх підопічних – поранених бійців, що лікуються у Національному військово-медичному клінічному центрі МО України.

– Війна не скінчилася, отже, розслаблятися зарано, – каже вона.

А ще – з нетерпінням чекає від свого Володимира телефонного дзвінка, хвилюється за нього. І щиро вірить у нашу перемогу над ворогом.

Сергій ЗЯТЬЄВ

СТОМАТОЛОГІЯ ДУБНОВОЇ

Леся Юріївна Дубнова переконана: власну патріотичну позицію можна виявити лише вчинками. Киянка і волонтер, бізнесвумен і лікар-стоматолог вважає, що немає нічого простішого, ніж допомогти хлопцям на передовій своїми руками, своєю роботою

Її життя успішного бізнесмена від стоматології кардинально змінилося у грудні 2013-го. Тоді щовечора вона після робочого дня бігла додому і готувала по кілька літрів супу для хлопців, які беззмінно стояли на барикадах Майдану.

2014-го, коли ці ж хлопці у складі добровольчих батальйонів встали на захист цілісності України на Сході, вона терміново перекваліфікувалася на фахівця із добування шоломів та бронезжилетів. А влітку, коли до Києва один за одним почали прилітати борти з пораненими, Леся Юріївна, не гаючи часу, поїхала з близькою

подругою в Головний військово-медичний клінічний госпіталь і записалася на чергування санітаркою.

— Не хотілося бентежити молодший медичний персонал, тому не казала, що я лікар, — розповідає жінка. — Нас було вісім однодумців. Ми взяли шефство над гнійним відділенням. Встановили графік чергувань і тільки у вільний час ходили на свою основну роботу. Паралельно готували сухі борщі для відправки на передову та збирали гроші на придбання обмундирування для військовослужбовців.

Навесні 2015 року Леся Дубнова вперше потрапила в зону проведення антитерористичної операції. Це сталося після зустрічі з давнім другом із Запоріжжя Ігорем Яценком. На той момент він уже організував на Донбасі волонтерський проект «Укроп Дентал» та мобільний стоматологічний кабінет «Тризуб» для лікування бійців у зоні АТО.

Доктор Дубнова впевнена, що зубний біль — один з найбільш поширених і найгостріших болів людини. Але, на жаль, лікування його в бойових умовах на передовій для багатьох військових фельдшерів відходить на другий план.

— До команди Ігоря може долучитися будь-який стоматолог, якому не байдужа доля нашої країни, — розповідає Леся Юріївна. — На сьогодні проект розрісся. Так, у Карлівці вже більше року працює кабінет на два крісла. Також мобільний кабінет є й в Авдіївці. Мобільна стоматологія оснащена новітнім обладнанням:

Коли їдеш в зону АТО і працюєш там з 8-ї ранку до 10-ї вечора, звичайно, дуже втомлюєшся. Однак на душі стає радісно від того, що зайнятий своєю безпосередньою справою, що робиш хоч невеличкий, але добрий вчинок!

стоматологічне крісло з бормашиною, рентген-апарат, автоклав, шафи для зберігання і підтримки стерильності. Зі специфічного обладнання – портативний ендодонтичний мотор, апекслокатор, фотополімерна лампа з матеріалами. Є й стара добра амальгама, що в усьому світі визнана найбільш підходящою для військової стоматології, адже йдеться про швидкі посріблені пломби, під якими не виникає вторинний карієс. Приміщення кабінету завжди кварцується та дезінфікується за всіма нормами санітарії.

За словами Лесі Юрїївни, на жаль, серед бійців багато таких, хто не відвідував стоматолога тривалий час до армії, а тут вони втратили таку можливість узагалі. Тож кожному третьому доводиться показувати, розповідати, як чистити зуби. Почувши про мобільний стоматологічний кабінет, до медиків на прийом намагаються приїхати бійці з усіх сусідніх підрозділів.

Лікарі-волонтери також опі-

куються медичними частинами і кабінетами при підрозділах. І не лише збирають та передають обладнання, медикаменти, витратні матеріали, а й допомагають військовому госпіталю, що розгорнутий в секторі «Донецьк».

На рахунок Лесі Дубнової і лікарів її клініки вже три ротації. Так сталося, що знайомства на передовій переросли у дружні стосунки в мирному житті. Тепер в її клініці не буває днів без військових пацієнтів, яким надається безкоштовне стоматологічне лікування.

У клініці «Стоматологія Дубнової» не роблять різниці між військовослужбовцями Збройних Сил України та Національної гвардії, між демобілізованими і бійцями, які нині воюють на передовій. Лише з кінця 2014 року до сьогодні висококласні фахівці клініки повністю вилікували та протезували зуби понад трьомстам військовим.

– У мене в клініці багато однокумців. Своїм колегам я намагаюся донести думку, що це наша

спільна війна. Хлопці воюють там, а ми беремо участь у війні тут. У нашої ініціативи суттєву допомогу надає фірма INSPE, що поставляє безкоштовні імпланти для лікування бійців, – акцентує лікар Дубнова.

Окрім цього, Леся Юрїївна через друзів-ветеранів АТО отримала з військкомату список київських дітей, чиї батьки-воїни загинули, та запросила всіх їх на лікування. Так, на сьогодні вже повністю проліковано і поставлено на диспансерний облік 32 дитини.

– Іноді немає часу навіть замислитися про щасливі моменти життя. Та нещодавно до клініки завітав військовий, якого я колись лікувала в зоні АТО. Він приніс величезний букет троянд і поцілував мені руку, мовляв, це подяка за наше ставлення до них. Саме в цей момент я відчула справжню гордість і подумала, що все інше в порівнянні з цим – дрібниці.

Євгеній СИЛКІН

УСЯ ПРАВДА ПРО «ДЕТЕКТОР БРЕХНІ»

Віднедавна всі призначення, починаючи від командирів бригад, у Збройних Силах України відбуваються тільки після перевірки на так званому «детекторі брехні» – поліграфі.

Проходять її й військові комісари та інші керівники, а також посадовці, які виконують завдання в зоні проведення антитерористичної операції.

Загалом в Українському війську участь в опитуванні з використанням поліграфа взяли понад чотири сотні осіб

Цікавість до ноу-хау спонукала мене погодитися на експеримент. І ось я в зручному чорному кріслі з високим підголівником. Дві силіконові гофротрубки, наповнені повітрям, розташовані на торсі. Вони фіксують частоту й глибину дихання. На пучках пальців – датчики електрошкірної активності. До невеличкого чорного приладу, схожого на модем, тягнуться дроти. Це – сенсорний блок, який передає інформацію про фізіологічний стан людини на комп'ютер.

Прилад насправді цікавий й викликає певну довіру. Але мій інтерес у тому, аби з'ясувати, чи дійсно поліграф безпомилково відрізняє правду від брехні.

Ваше серце на вас «стукає»

Як відомо, за всі фізіологічні зміни в нашому організмі відповідає підсвідомість, а людина навіть великим вольовим зусиллям

Перевірки на поліграфі проводяться у понад 75 країнах світу. Загальновизнаним лідером є США, які мають понад 60-річний досвід його використання. Ще з початку 1950-х років поліграф широко застосовують ЦРУ, ФБР та Агентство нацбезпеки цієї країни. Не менше одного разу за п'ять років перевіряють співробітників ЦРУ. Перевірки при прийомі на держслужбу є обов'язковими у більшості державних установ США

неспроможна нею керувати. Ви, напевно, неодноразово помічали, коли у стресових ситуаціях пітніють долоні рук, червоніє або блідне обличчя, «йокає» серце, «стискається» горло, змінюється глибина дихання, частота пульсу тощо. Це і є несвідомі реакції організму на стрес. Саме таким стресом є і сказана людиною неправда.

Переді мною стояло завдання написати на аркуші паперу певну цифру і не видати себе, коли спеціаліст-поліграфолог по черзі називав різні, серед них і обрану мною. І хоча почувався зовні спокійно, та надзвичайно чутливі датчики безпомилково виявили моє хвилювання, коли фахівець запитав: «Ви написали цифру 14?»

Так, це було «моє» число. Після кількох десятків хвилин пробного тестування поліграфолог узагальнив результати і резюмував: «Найбільше вас видає серце, хоча хвилювання добре помітне і на поліграмах дихання та реакції шкіри».

Загалом захисних фізіологічних ознак, що виникають у лю-

дини при спробах приховати інформацію, нині відомо понад два десятки. Ці процеси практично некеровані. А поліграф, використовуючи дуже чутливі високоточні датчики, реєструє найменші зміни. Процедура безболісна, але може видатися психологічно неприємною. Ймовірно людині доведеться відповідати на такі запитання, чесної відповіді на які вона не дала б навіть сама собі. Тому реакція на «детектор брехні» в усіх різна. Хтось помітно хвилюється, хтось виявляє повну байдужість. Але певну пересторогу виявляють майже всі, адже стикатися з таким тестуванням доводиться вперше.

Власний приклад плюс волонтерська допомога

Запровадити перевірку на поліграфі Міністр оборони України Степан Полторак доручив директору Департаменту кадрової політики Олегу Яцині з метою зниження корупційних ризиків у сфері управління персоналом оборонного відомства. Роль

менеджера проекту довірили полковнику Олегу Тракалюку, заступнику начальника Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України.

Два роки тому посадовці особисто пройшли тестування на цьому приладі у Службі безпеки України. Це стало, так би мовити, відправною точкою нової справи.

Прилад популярний у правоохоронних органах та силових структурах США, Великобританії, Австралії, Венесуели, Мексики, Японії, Ізраїлю, Туреччини, Тайланду, Бельгії, Індії, Казахстану, Канади, Китаю, Колумбії, Литви, Південної Кореї, Сербії, Сингапуру, Фінляндії, Хорватії, Чорногорії, Польщі, Росії, Угорщини, Болгарії, Білорусі, Молдови та інших

Колектив науково-методичного відділу психологічного вивчення особового складу

Як і належить, спочатку відпрацювали нормативно-правову базу. Потім у складі Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України, очолюваного Ігорем Полов'яніним, створили відповідний підрозділ, до якого почали набирати фахівців. Перевагу надавали тим, хто мав психологічну освіту, а також бойовий досвід у зоні проведення антитерористичної операції. Під час відбору всі кандидати теж пройшли «детектор брехні». На одну посаду претендували до 10 осіб. Деякі кандидати, які спочатку мали велике бажання працювати, після проходження конкурсу відмовлялися. Адже насправді професія поліграфолога психологічно дуже виснажлива.

Відібрані претенденти пройшли сертифіковану програму навчання при Національній академії Служби безпеки України та Українському бюро психофізіологічних досліджень, а також стажування у відповідних силових структурах. Паралельно велися роботи з підготовки приміщень та закупівлі обладнання.

– Налагодити роботу нам допомагала Рада волонтерів, – говорить полковник Олег Тракалюк, заступник начальника Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України. – Волонтери взяли на себе частину цієї справи. Так, три комплекти апаратно-програмних комплексів оцінки достовірності інформації (поліграфів) українського виробника міноборони закупило власним коштом. Ще два отримало в дар від компанії Axiton та Українського бюро психофізіологічних досліджень. Значно допоміг і генеральний директор цієї установи, експерт-поліграфолог Ігор Усіков. Зокрема, безкоштовно підготував частину поліграфологів для Міністерства оборони. До речі, він і сьогодні

консультує наших фахівців.

Мета проекту – запобігти ймовірним корупційним та іншим ризикам. Що мається на увазі? При вступі на службу, переміщенні на іншу посаду військовослужбовець або працівник може свідомо приховувати окремі факти біографії, власну алкогольну чи

Близько 80% робочого часу поліграфологів займають кадрові перевірки (скринінгу), решту – службові розслідування

наркотичну залежність, контакти зі злочинними організаціями, наявність документів про громадянство іншої держави тощо.

Тож цілком доречно використовувати для з'ясування цих питань поліграф. Адже інші способи, як стверджують фахівці, є фінансово витратними, займають багато часу і часто-густо дають необ'єктивні результати. Водночас необізнаність зацікавлених керівників щодо імовірних проблем може стати причиною значних моральних та матеріальних збитків у майбутньому. Тож віднедавна опитування персоналу з використанням поліграфа проводиться напередодні прийняття важливих кадрових рішень, а також при проведенні службових розслідувань.

– Перевірку ініціює керівник посадовця, керівництво Міністерства оборони чи Генерального

штабу, – пояснює полковник Олег Тракалюк, заступник начальника Науково-методичного центру кадрової політики. – Насамперед її проходять особи, які перебувають на управлінських посадах і приймають важливі рішення, зокрема пов'язані з використанням фінансових та матеріальних ресурсів. Велику увагу реалізації

проекту приділяє особисто Міністр оборони України. А пріоритетним завданням є опитування з використанням поліграфа керівників структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України. Якщо поліграфолог виявив певні корупційні ризики, ініціатор тестування може провести власну перевірку, передбачену керівними документами, безпосередньо в підрозділі. Утім висновки за результатами такого опитування мають орієнтувальний характер і не можуть використовуватися як доказ у будь-якому провадженні, а потребують додаткової перевірки та пошуку доказів у встановленому законодавством порядку.

Як бачимо, кадрові рішення не залежать лише від результатів проходження поліграфа.

Тестування є тільки однією

зі складових. Тим паче, що проводиться воно виключно за особистої згоди. Приблизно 4-5% посадовців відмовилися від проходження опитування. Але якщо людина відмовляється, то це викликає певну підозру. Керівник, який замовляв перевірку, безумовно, зробить для себе висновки. А коли на певну посаду претендуватимуть кілька осіб, то перевага, очевидно, надаватиметься тому, хто не з'явився «детектора брехні».

Не такий страшний поліграф...

Усі поліграфологи науково-методичного відділу психологічного вивчення особового складу мають вищу психологічну освіту. Як уже згадувалося вище, їхня робота досить складна. По-перше, вона чимось нагадує сеанс психотерапії, коли «пацієнта» потрібно вислухати, отже, сприйняти від нього чимало інформації, можливо навіть негативної. Це певною мірою роль психотерапевта. Але ж не дарма кажуть, що кожен психотерапевт повинен мати свого психотерапевта.

По-друге, зростає відповідальність за власні професійні дії. Адже результати досліджень, хоч і опосередковано, але все ж впливають на подальші кадрові рішення. Від них значною мірою залежить і майбутнє людини. Тож

ця робота у прямому сенсі ювелірна.

Увесь процес дослідження умовно ділиться на три етапи. На першому психолог вивчає завдання, визначене замовником, автобіографію тестованого, його службову характеристику, попереднє проходження служби, посадові обов'язки тощо. На основі вивчення цих матеріалів складає тести. Їх обов'язково погоджують із замовником. Ця процедура займає як мінімум один день.

Другий етап – це безпосереднє проходження перевірки. Він триває близько трьох годин. Спочатку відбувається попередня бесіда, яка дає змогу заспокоїтися, звикнути до співбесідника і, що не менш важливо, ознайомитися із запитаннями, які ставитимуть. Вони стосуються виключно виконання службових обов'язків. Жодних відомостей особистого, інтимного, політичного або релігійного характеру. Наприкінці перевірки психолог проводить з опитуваним післятестову бесіду, під час якої дізнається про його враження, основні моменти, що запам'ятались, тощо.

Найвідповідальнішим є завершальний етап. Це узагальнення отриманих даних. Над ними працюють наступного дня, аби в поліграфолога зник так званий емоційний слід. Висновки скла-

Польща. Близько 20 тис. співробітників Агентства розвідки та Агентства внутрішньої безпеки проходили опитування з використанням поліграфа. Активно використовується у прикордонній службі, Міністерстві оборони, зокрема й у польській військовій жандармерії

дають не лише на основі вивчення поліграм, а й за відеоматеріалом. Адже весь процес тестування фіксується на відео. Знову ж таки – за добровільної згоди. Поведінка, жести, міміка, вираз обличчя тощо дозволяють точніше розтлумачити реакцію людини на запитання.

Право людей мати гарантії життя в безпечній державі, якою керують чесні посадовці, напевне, є вищим за право відмовитися від поліграфної перевірки

До того ж, у разі необхідності за допомогою відеоматеріалу поліграфолог завжди зможе пояснити, чому він дійшов того чи іншого висновку.

Крім того, що процедура перевірки абсолютно добровільна, її можна будь-якої миті зупинити. Людина має право відмовитися від подальшого тестування, навіть не пояснюючи причин. Так само процедуру в разі необхідності зупиняє і сам поліграфолог. Приміром, якщо бачить, що кандидат всіяко протидіє: відволікається, неадекватно поводить себе тощо.

Тестування не проводиться і через стан здоров'я. Приміром, якщо людина хвора, має анатомічні дефекти, перебуває під впливом сильнодіючих препаратів або психотропних речовин, що впливають на функціонування центральної нервової, серцево-судинної чи дихальної системи.

— За потреби ми запрошуємо лікаря з медичного пункту тутешньої військової частини, — пояснює полковник Сергій Гришин, начальник науково-методичного відділу психологічного вивчення особового складу Науково-методичного центру кадрової політики. — Він проводить обстеження, і якщо стан здоров'я дійсно поганий, то людина може відмовитися від дослідження. З десятка претендентів принаймні одного з різних причин не допускають.

Результати перевірки зберігаються таким чином, щоб забезпечити конфіденційність та неможливість витоку інформації. Увесь персонал підрозділу поліграфологів підписав зобов'язання про нерозголошення результатів перевірок, тож моє запитання про кількість виявлених ненадійних або нечесних військовослужбовців і працівників залишилося без відповіді. Відтепер це виключно компетенція їхнього керівництва. Отже, все прозоро.

Техніку не обдуриш...

Перевірку на поліграфі інколи можна порівняти із своєрідним психологічним двоєм: один ста-

За всі фізіологічні зміни в нашому організмі відповідає підсвідомість, а людина навіть великим вольовим зусиллям неспроможна нею керувати

вить собі за мету щось приховати, а інший має це виявити.

— Чимало розмов точиться навколо можливості обманути поліграф, — говорить старший лейтенант Дмитро Зубовський, молодший науковий співробітник науково-методичного відділу психологічного вивчення особового складу. — Для цього посадовці іноді вдаються до різноманітних хитрощів. Приміром, підкладають у взуття кнопку, аби в потрібний момент викликати біль і подальшу хибну реакцію.

Дійсно, у мережі Інтернет викладено достатньо інформації щодо протидії перевіркам. Насправді її поширюють або непрофесіонали, або комерційні поліграфологи, які переслідують мету підзаробити. Приміром, одна консультація щодо протидії поліграфу коштує в кілька разів дорожче за саму перевірку.

Насправді всі ці способи факхівцям давно відомі, тож більшість програм комп'ютерної обробки поліграфологічних реакцій їх враховують. Маніпуляції відразу помітні. І якщо спеціаліст ба-

чить, що опитуваний якимсь чином протидіє, то спочатку може промовчати, а потім зупиняє процедуру. А усвоєму висновку вказує, на яких саме запитаннях об'єкт намагався протидіяти.

Опитування з використанням поліграфа досі викликає чимало дискусій серед науковців та пересічних громадян. Противники апелюють до статті 28 Конституції України. Однак право людей мати гарантії життя в безпечній державі, якою керують чесні посадовці, напевне, є вищим за право відмовитися від поліграфної перевірки. Тож розмови про аморальність цього методу, очевидно, є безглуздими і непереконливими.

Навряд чи противники поліграфа доведуть, чим саме він порушує права людини та принижує людську гідність. Адже, як свідчить практика, у більшості випадків справжніми мотивами для відмови від перевірки є не ці фактори, а насамперед страх викриття. Тож істина проста: якщо ваша совість чиста, вам нічого боятися.

Сергій БАСАРАБ

ГЕНОЦИД

1932-1933

Давньогрецький філософ Сенека називав історію «примхливою дівкою, яка часто приховує од людей правду». Проте історія все ж донесла до нас сотні, тисячі свідчень про найстрашніший, найкривавіший, за своїми наслідками, злочин минулого століття – голодомор 1932-1933 років. Адже такий жах утаїти було просто неможливо. Керівники радянської держави знищили мільйони українців, відібравши в них останню крихту хліба, останню зернину вирощеного збіжжя. Але, дякуючи Господу Богу, сталінський режим все ж не зміг виморити голодною смертю всіх наших батьків і дідів, які, переживши це лихо, розповіли про нього своїм дітям і онукам

«Люди мруть з голоду всякого віку, а особливо діти. В деяких сімействах вимерли всі малі діти від немовлят до років 10», – так занотував 8 квітня 1933-го у своєму щоденнику колгоспний сторож із Харківщини (с. Леб'яже) Нестор Білоус.

Закінчивши три класи церковно-парафіяльної школи, він упродовж 20 років щомісяця робив по кілька записів. Найбільше уваги приділив подіям колективізації і розкуркулення.

Померлих з кожним днем більшало, про що чоловік письмово засвідчив уже 20 травня:

«Щоденно мруть люди. Сільрадою призначена санітарна комісія для прибирання трупів і поховань. Тому що ховати тих людей немає кому. Тож сільрада виганяє селян і вони риють яму душ на 10 і закопують їх».

Дізнавшись, що Білоус веде щоденник, його заарештували. Звинуватили в тім, що він «у розмовах з колгоспниками проводив контрреволюційну агітацію і вів щоденник, куди записував свої контрреволюційні думки». Нестора засудили до 6 років ув'язнення. Відбувши покарання, він повернувся до свого села. Але 1947 року його знову, за тими ж обвинуваченнями, заарештували і відправили на довічне заслання до Сибіру.

У страшному 1933-му Олександра Радченко разом із родиною проживала на Слобожанщині. Її чоловік працював лісничим, подружжя мало трьох доньок – Віру й Еліду 6 і 7 років та народже-

ну 1931 року Діну. Як службовці Олександра з чоловіком отримували харчові пайки, які й допомогли їм вижити. Навесні 1933-го чоловік видав на прохання голови колгоспу в борг до нового врожаю кілька кілограмів пшона для приготування колгоспникам обідів під час весняно-польових робіт. За доносом уповноваженого райпарткому його вигнали з роботи, викинувши разом з маленькими дітьми на вулицю. А згодом засудили «за розкрадання державного майна».

Олександра Радченко, як і Нестор Білоус, теж вела щоденники.

«Як важко жити, до відчаю важко, – занотувала вона 2 червня 1933-го. – Взагалі, час неймовірний, небувалий в історії. Всі страждають від недоїдання чи голоду, та й загалом від напівжебрацького життя».

1945 року, теж за доносом місцевого активіста, жінку заарештували, вилучивши в неї 7 зошитів. Їх і використали як головний речовий доказ «антирадянської пропаганди й агітації», яку нібито проводила вчителька. 10 років виправно-трудових таборів з конфіскацією майна і 5 років позбавлення прав – таким був вирок найбільш «гуманного і справедливого» радянського суду.

– Щоденники я присвятила своїм дітям, щоб вони прочитали й побачили, як страждав і стогнав народ, який був жажливий голод, якими жорстокими методами будували соціалізм, – заявила Олександра після того, як їй зачитали

винок. — У моїх записах відбито все, і я не згущувала фарби, а описувала все, як є».

Щоденники Нестора Білоуса та Олександри Радченко були виявлені у Галузевому архіві СБУ. Вони — яскраві свідчення проти колишнього комуністичного режиму, який звів з білого світу мільйони українців.

А це — спогади людей, які дожили до наших днів, коли вже можна було не боятися покарання за сказану правду.

Станіслава Зарицька, 1923 року народження, Житомирська область:

«Тоді був неврожай, засуха. Але влада відбирала те, що виростили люди. Ті, що відбирали, документів не пред'являли. Приходили чоловіки — 4-5 осіб. З'являлися у вечірній час. Забирали зерно, продукти, дивилися по горшках, яка є їжа — з'їдали або виливали. Приходили щоденно. Люди від них усе ховали, закопували. Але сховати було неможливо. Вони шукали із шомполами, переколювали геть усе. Люди їли, що було: в полі мерзлу картоплю, мишей, котів, липові листки, корінці, ягоди, гриби, їжаків, відростки від калини. Всі голодували. Дуже багато вмирало людей, цілими сім'ями. Ховали їх попід хатами. Над ними немає ні хрестів, ні пам'ятників. Їх згадують ті, хто zostався живим».

Ядвіга Патлатюк, 1922 року народження, Миколаївщина:

«Пам'ятаю, тоді у людей все забирала влада — проводила «викачку». Робили це місцеві. Людей залишали без засобів до існування. Виживали, хто як міг. З липи здирали кору, сушили і пекли коржі, з сосни ламали відростки, їли шишки, вживали різні корінці, дикий бур'ян, варили борщ з кропиви. Їли горобців, їжаків, собак, котів. У кого було що міняти, міняли на їжу».

«Ми їм покажемо, що таке голод...»

Наші селяни не хотіли йти до колгоспів, куди їх заганяли силою.

Ще 1930 року Станіслав Косіор — керівник Компартії України — давав таку настанову підлеглим:

«Селянин обирає нову тактику. Він відмовляється збирати урожай. Він хоче згноїти зерно, щоб задушити радянський уряд кістлявою рукою голоду. Але ворог прорахувався. Ми йому покажемо, що таке голод. Ваше завдання покінчити з куркульським саботажем урожаю. Ви мусите зібрати його до останньої зернини і відразу відправити на заготівельний пункт».

У січні 1933 року Політбюро ЦК ВКП(б) затвердило остаточний план хлібозаготівель для України — 260 мільйонів пудів, який підлягав «безумовному і повному виконанню» та «за всяку ціну».

Наслідки не забарилися: вже навесні того ж року більшість селян залишилися без харчів. Згідно зі свідченнями Федора Коваленка, жителя села Лютенька, що на Полтавщині, у листопаді забрали все зерно, картоплю і навіть сушені вишні та груші...

Дмитро Корнієнко з Чернігівщини розповідав, як батько й мати після розкуркулення сиділи у в'язниці. Дітей, які жили самі, підгодовувала бабуся. У день обшуку вона принесла півсклянки пшона, але зварити не встигла. Прийшла бригада з п'яти чоловіків з різними за розмірами торбами. Один тримав торбу спеціально для пшона, туди ті півсклянки й висипали.

22 січня 1933 року з'явилася директива ЦК ВКП(б) і РНК СРСР «Про запобігання масовому виїзду селян, які голодують»: заборонявся виїзд за межі території Радянської України та Кубані.

13 лютого 1933 року в директивному листі другий секретар ЦК КП(б)У М. Хатаєвич визнав, що з низки районів надходять відомості про опухання та голодну смерть колгоспників. Він вимагав вжити рішучі заходи: знайти для годування голодуючих «всередині колгоспів і в районі необхідну кількість хліба». Але цього, звісно, ніхто не робив. Тож люди вмирали десятками тисяч. Щодня...

«Люди їли, що було: в полі мерзлу картоплю, мишей, котів, липові листки, корінці, ягоди, гриби, їжаків, відростки від калини. Всі голодували. Дуже багато вмирало людей, цілими сім'ями»

«Українець ніколи не стане росіянином...»

Вперше термін «геноцид» запровадив американський юрист Рафаель Лемкін, розуміючи під ним «злочинні діяння, спрямовані на повне або часткове винищення основоположних основ життя національних груп з метою повного винищення цих груп».

1953 року пан Лемкін, виступаючи з нагоди 20-х роковин Великого Голоду, сказав:

«Доки Україна зберігає свою національну єдність, доки її народ думає про себе як про українців і домагається незалежності, доти вона становить загрозу для советизму.

Українець ніколи не був і ніколи не стане росіянином. Попри залежність від Москви, він відмовлявся від колективізації,

приймаючи радше депортацію і навіть смерть».

За часів існування СРСР тема голоду усіяно замовчувалася. Коли ж після його розпаду з неї було знято табу, і про одне з найбільших лих минулого століття заговорили вчені, історики, письменники і журналісти, в Росії здійнялася істерія. Особливо тоді, коли до влади прийшов підполковник КДБ Путін. Чи то відстоювання честі мундиру контори, в якій він раніше служив і яка доклала багато зусиль для винищення українців, чи то хибне розуміння історичної правди або ж звичайне неучтво підштовхнули його до різких заяв. Вони зводилися до того, що, «всі розмови про голодомор в Україні є не чим іншим, як звичайними бачками».

В путінській Росії вважають, що дослідження українськими

істориками цієї трагічної сторінки нашої історії «підривають авторитет російської влади». Тому деякі праці наших науковців там називають «екстремістськими виданнями». І це не дивно, оскільки їхній зміст суперечить твердженням сьогоденних російських можновладців про те, що «голод був спричинений низкою об'єктивних обставин, зокрема неврожаєм, і є спільним горем двох братніх народів».

Коли голодомор в Україні деякі країни почали визнавати геноцидом, фактично всі російські масмедіа вибухнули грізними обвинувачуваннями на їхню адресу. А рупором, який попереджав про «небажані наслідки, аж до припинення дипломатичних відносин» Кремль обрав, як завжди, Володимира Жириновського. Адже відомо: що в Путіна в голові, то в Жириновського на язичі.

Дійшло навіть до прямих погроз з боку господаря Кремля, яким 2010 року був Дмитро Медведєв. Зокрема цей «кіндерсюрприз», як його називають самі ж росіяни, зателефонував тодішньому президенту Азербайджану Ільхаму Алієву. Під час розмови наголосив, що в разі визнання Азербайджаном голодомору геноцидом він може назавжди забути поро повернення Нагірного Карабаху, окупованого Вірменією...

Український народ протягом століть настраждався від влади, яка прийшла з Москви. Голодомор 1932-1933 років – одна з найтрагічніших сторінок нашої історії. Але ми вижили. На зло ворогам, які намагалися нас винищити на чужих для нас війнах, виморити голодоморами.

Сьогодні на нас пішли війною, цинічно обстрілюючи і звинувачуючи в усіх смертних гріхах. Але й цього разу ми переможемо. До цього нас закликають невинно убієнні голодною смертю наші прадіди, діди і батьки.

Сергій ВАСИЛЬЄВ

Глава фракції ЛДПР в російській Держдумі схвалює агресивну політику РФ по відношенню до всього світу і закликає Кремль використовувати силу і залякування

ОДНА МОВА! ОДИН НАРОД!

Колись українською розмовляли далеко за нинішніми межами сучасної України. Та історія розпорядилася так, що частину території поширення нашої мови від нас просто відтяли. Кубань, Орловщина, Курщина – нині в Росії, в Білорусі – Берестейщина, у Польщі – Підляшшя і весь Схід, який під час операції «Вісла» було розвіяно. У Румунії – Морморщина, Південна Буковина і Південна Гуцульщина. В результаті ми стали набагато меншими, ніж були. А ще маємо ціле покоління, яке прямо чи приховано визнає пріоритетність російської мови. Водночас нині на окупованих територіях Криму, Донеччини та Луганщини розпочалася стрімка примусова русифікація. Українська мова витіснена з усіх сфер суспільного життя.

Про жахливі наслідки такої загарбницької діяльності ділиться директор Інституту української мови Академії наук України, професор, доктор філологічних наук Павло Гриценко

– У цьому сенсі важливо згадати 1944 рік. Є опублікований лист Хрущова Сталіну про необхідність утворення кількох нових областей України, щоб вийти на її етнічні кордони. Пояснювалося це наявністю проживання там 70-80 відсотків українців. За умови позитивного рішення він вже готовий був добрати керівників новостворених обкомів. Але цей документ не був схвалений. Сталін

*А на москалів не вважайте, нехай вони собі
пишуть по-своєму, а ми по-своєму.
У їх народ і слово, і у нас народ і слово.
А чиє краще, нехай судять люди.*

Тарас Шевченко,
передмова до нездійсненого
видання «Кобзаря»

не вважав це за потрібне, бо просто мислив іншими категоріями.

І Польща, і Словаччина, і Румунія, в його розумінні, все одно будуть у складі Радянського Союзу. А більше чи менше буде належати до тієї чи іншої союзної республіки – байдуже. Отже, дав зрозуміти, що не треба поспішати зміцнювати Україну.

Тут йдеться про зменшення території України і відповідно української мови – фізичне, функціональне. Багато сфер комунікації були просто заповнені російською мовою. В цьому контексті – мільйони знищених носіїв української під час голодомору 33-го, репресій у 1937-38 роках. А, після війни боротьба з космополітами. Далі в 60-80-ті роки – за проторення до сибірських таборів квіту української інтелігенції і тих, хто не підтримував режим. Закінчилося тим, що престижність російської мови насаджувалася і силою, – із сумом говорить Павло Гриценко.

Як відомий український мовознавець він є автором багатьох індивідуальних монографій, зокрема «Моделювання системи діалектної лексики», «Ареальне варіювання лексики», співавтором «Общеславянского лингвистического атласа» та ще понад чотирьох сотень публікацій

з українського і слов'янського мовознавства. Мовна державна політика за радянської доби та вже в роки незалежності України йому не просто добре відома. Він нею живе, дихає. Вона йому давно і по-справжньому болить.

– Павле Юхимовичу, якось нещодавно на одному із круглих столів в «Укрінформі», слухав виступ літньої жінки, колишньої лікарки, а сьогодні члена правозахисної організації жінок-переселенок «Воля до життя» Лариси Заливної, яка вимушено залишила рідну домівку в Луганській області і тепер мешкає в Києві. У цій трагічній життєвій ситуації вона заспокоювалась лише тим, що зможе у столиці насолоджуватися спілкуванням українською. Однак була шокована, коли побачила і почула, що тут послуговуються не державною, а мовою агресора навіть у владних кабінетах. Чому так?

– Як правило, треба брати до уваги частину етнічних росіян, що в цей момент перебувають на цій території, попри міжнародну ситуацію і воєнний конфлікт. По-друге, є люди – українці за походженням, які більшу частину свого життя говорили російською... Моделювали свою кар'єру, своє зростання, здобували освіту, особливо в тій галузі, де викладання відбувалося виключно російською. Нині цим людям п'ятдесят і трохи більше років. Аби перейти на українську мову, їм треба докласти великих зусиль. Вони справді звикли до російської. Звісно, це не є справжня російська мова, але й не українська. Тобто вони відірвалися від української мови і змогли опанувати лише невеликий функційний сегмент російської. Існує міфологія щодо якості і ролі як російської, так і української мов. Вона йде від компартійних та кадебістських кабінетів 60-х – початку 90-х років.

Треба було творити нову єдність «радянський народ» і російській мові у цьому процесі відводилася визначальна роль. Ніби вона вища, розвиненіша, що саме з неї пішла писемність у такі-то країни, народи і культури. Зокрема, евенків, чукчів, тобто малих народів російської Півночі та Сибіру.

– А щодо української?

– Стосовно української мови постійно – у завуальованій формі, або й відкрито поширювалися міфи як про недовому. Що це лише діалект російської або польської. Або ж одночасно і російської, і польської... Улюблена тема тих, хто хотів би принизити українську мову, що вона – це якийсь суржик. Але ж він має місце в усіх без винятку мовах світу. Та незнання суті цього питання якраз призводить до того, що на рівні психоемоційних оцінок вдається принизити роль української мови, тим самим нібито підвищуючи роль російської. За часів СРСР для вивчення російської мови в Україні була створена сприятлива інфраструктура, й ціла низка інших преференцій. Виділялися спеціальні кошти на доплату вчителям російської мови, класи краще забезпечувалися. Та річ навіть не в цьому, а в суспільному резонансі.

– Що маєте на увазі?

– Скажімо, на уроках російської мови та літератури зазвичай говорилося: «Вот будете знать русский

ПЕТРО ПОРОШЕНКО:

«Говорити українською – найкращий спосіб її підтримати»

язык, соответственно, вам будет подвластна любая работа в Советском Союзе. Со знанием украинского – только работа в Украине. Вы себя обделяете, мир не увидите, ничего не увидите...».

В таких умовах працювали, навчалися люди, отже, в Україні розростався внутрішній конфлікт. Висловлювання Івана Тургенєва, Максима Горького та інших класиків наших північних сусідів про російську мову були обов'язковими у кожній українській школі. Така була вимога. Але жодної цитати про українську мову не можна було розмішувати. Це розцінювалося, як «буржуазний» націоналізм.

Хоча ми добре знаємо висловлювання про нашу мову класи-

ків української літератури. Того ж таки Тараса Григоровича: «Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос – більш нічого. А серце б'ється – ожива, як їх почує!.. Знать, од Бога!.. І голос той, і ті слова». Ключовим тут є – «од Бога». Шевченко ставив українську мову он як високо. Рідне слово – це Боже слово. Де і ким тоді було сказане щось подібне?!

– Тобто за радянської доби навіть візуальне оформлення шкіл було спрямоване на підвищення російської та приниження української мови?

– Так. Прикладів цього не перелічити. А ще існувала непряма агітація. За радянських часів вона була надзвичайно сильною. Скажімо, основні кошти витрачалися не на «Укрфільм» чи на київську студію імені Довженка, а саме на «Ленфільм» та «Мосфільм».

Буквально все, що відбувалося навколо, не могло обходитися без російської.

– А без української – могло?

– І може. Виходило так. Якщо українець – то зрадник, поліцай чи щось таке дуже негідне. Якщо ж просто бандит, то обов'язково з українським прізвищем на «ко». Це була цілеспрямована антиукраїнська діяльність, яка мала цілеспрямований і системний характер. Вона була дуже послідовною. А в сучасній Росії набула ще більш спотворених рис і навіть явної агресивності.

– І що є в Україні сьогодні?

– Якщо брати в морально-психологічному плані, то маємо дуже складну ситуацію, навіть із певними ознаками трагізму. Виховане ціле покоління, яке прямо або приховано визнає пріоритетність російської мови. Водночас існує дуже активна п'ята колона, яка за будь-яку ціну хоче довести, що українська мова – це лише проект якихось націоналістів чи псевдовчених. І що мови такої немає. Тобто майже слово в слово повторюють сутність положення царських міністрів колишньої Російської імперії, датоване ще 1847 роком: «... – не было, нет и быть не может!»

Тут цікаво згадати, що «Кобзар» Шевченка, виданий 1840-го, вже до кінця року мав сім опублікованих рецензій. Це небачено! У більшості з них чітко і безоглядно визнається висока мистецька цінність творів молодого українського поета. І водночас простежується одна важлива думка: «Почему он не пишет по-русски? Поэзия господина Шевченки может составить честь любой литературы! Ну почему он играет в малорусский язык, которого не существует и не пишет по-русски?!» Сьогодні, як ми бачимо, питання української мови, нашої державності знову не дає спокою всяким Путіним-Шмутіним.

– І що з цим маємо робити, як реагувати?

– Україна перебуває в дивній ситуації, коли ми є свідками соціального парадоксу. Є окрема нація, яка не визнається своїми ж громадянами, українцями. Навіть окремі росіяни визнають очевидні позитивні відмінності України у порів-

На уроках російської мови учням вбивали у голову: «Вот будете знать русский язык, вам будет подвластна любая работа в Советском Союзе. Со знанием украинского – только работа в Украине. Вы себя обделяете, мир не увидите, ничего не увидите...»

нянні з Росією (зокрема, колишній посол РФ Віктор Чорномірдин відзначав: «Конечно, мы – разные народы, и люди у нас отличаются многими чертами»).

І ще одна дуже важлива деталь. Кількість громадських організацій, кількість борців за українську мову, кількість різноманітних утворень (з гучними назвами «українські») нині така, що вже переросла в антиякість. Чого варті лише так звані козацькі організації. Це, у минулому дуже знакове і визначне національне явище, сьогодні перетворили на дешеве шоу. На вулицях з'явилися ряджені генерал-осавули, генерал-хорунжі... Матір Божа! Цей псевдопатріотичний рух завдає непоправної шкоди популяризації, збереженню української мови. Це особливо помітно у питанні вживання української мови та писемності. Такий день українці повинні відзначати не один раз на рік, а щоденно і перманентно.

Бо це наша рідна державна мова. Принаймні намагатися говорити і писати українською. Реально робити щось для того, аби українська мова та українська писемність не животіли, а залишалися по-справжньому живими і повноцінно розвивалися. Адже питання української мови – це питання національної свідомості, історичної пам'яті. І фактично – українського центризму у справі розбудови і зміцнення нової держави. Якщо немає цього, то про що може бути мова.

– Павле Юхимовичу, а які ключові зміни, на вашу думку, необхідні в мовному питанні на державному рівні?

– Сьогодні немає над нами російського царя, немає Валуєвського циркуляру та Емського указу, але російська мова процвітає. Навіть після того, як народні депутати проголосували проти «закону Ківалова-Колісніченка». Бо тодішній голова Верховної Ради цю ухвалу народних депутатів так і не підписав. Отже, він вчинив правове порушення. Відповідно без цього підпису документ не дійшов до Президента. Мова стала наріжним каменем початку війни з Росією («защита русскоязычных граждан Украины»). А отже мова є питанням національної безпеки.

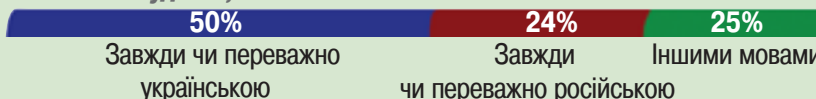
Спілкувався
Михайло КАМІНСЬКИЙ

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ 2016 РОКУ

Рідна мова громадян України, %

Розмовляють удома, %

25 років тому, 1 грудня 1991-го, абсолютна більшість українців висловилися за бажання жити в незалежній країні. Який же довгий і важкий шлях довелося пройти нашій нації до втілення цієї мрії в життя... Нинішні події лише підтверджують необхідність і правильність тодішнього вибору. Тож хай ця урочиста для нас дата додасть нам сил у боротьбі з агресором, адже чверть століття – саме той час, коли під силу молодій, здоровій державі перемогти будь-якого ворога та стати однією з найбільш розвинених і цивілізованих країн світу

З початком так званої перебудови в Українській РСР, як писав поет, стало вільніше дихати. Але комуністичний режим все ж намагався контролювати всі сфери життя. Та робити це ставало дедалі складніше. Наприклад, ще у 80-ті роки виник Народний Рух України, інші демократичні партії. Влітку 1990 року українські парламентарії, попри те, що більшість із них були членами

компартії, ухвалили Декларацію про незалежність. Проте вона не набула статусу конституційного акту. Українська РСР залишалася у складі СРСР, тому міжнародні організації та країни світу не визнали її державну незалежність. Причиною цього стала також і відсутність у Верховної Ради УРСР повноважень на ухвалення рішення про вихід республіки зі складу Радянського Сою-

зу. Адже відповідно до вимог Конституції СРСР і Української РСР тільки народ як володар всієї повноти влади мав право ухвалювати таке рішення на референдумі. Провести його зобов'язували і чинні норми міжнародного права.

В цей час Москва, попри декларацію УРСР, а також ухвалення відповідних актів у країнах Балтії, активно працювала над збере-

женням Радянського Союзу: в кремлівських кабінетах готували, зокрема, новий союзний договір. Утім події, які сталися в січні 1991-го у Вільнюсі, коли влада виставила проти мирних мітингувальників десантників, а також у столицях інших радянських республік, свідчили: радянська імперія приречена. Це, мабуть, розуміли й у Кремлі, та йшли на поступки. Наприклад, Горбачов погоджувався на створення конфедерації з колишніх радянських республік.

При цьому, якщо вірити російській пресі, Михайло Сергійович вів таємні переговори з лідерами деяких західних країн. На них, зокрема, йшлося про майбутній устрій Європи і збереження урізаного СРСР, розподіл сфер впливу на випадок розпаду Югославії й Чехословаччини. Задля збереження Союзу Горбачов, за словами російських журналістів, не заперечував навіть проти приєднання українського Закарпаття до Угорщини!..

До списків тих, кому належало сказати вирішальне слово щодо долі України, занесли 37 мільйонів 886 тис. громадян. У бюлетень для референдуму включили текст Акта проголошення незалежності України, ухвалений парламентом 24 серпня 1991 року. А також запитання:

«Чи підтверджуєте ви Акт проголошення незалежності України?» У голосуванні взяли участь 31 мільйон 891,7 тис. громадян, тобто 84,2 відсотки від загальної кількості включених у списки. З них 28 млн 804,1 тис. українців дали ствердну відповідь. Позитивну відповідь дало населення всіх областей України, незалежно від національної приналежності. Отже, за незалежність проголосували не тільки українці, а й представники інших народів, які проживають на території України.

Найбільш палкими прихильниками нашої державності виявилися жителі Тернопільської та Івано-Франківської областей (98 відсот-

Під час протистояння мітингувальників та радянських військ у Вільнюсі загинуло 14 цивільних литовців та один борець «Альфи», поранено більше 800 людей

ків), Львівської (97 відсотків), Волинської, Хмельницької і Черкаської (96 відсотків), а також Вінницької і Житомирської (95 відсотків).

А ось жителі Луганщини і Одещини показали себе меншими прихильниками суверенітету, оскільки там лише 83 і 85 відсотків з числа тих, хто голосував, віддали

свої голоси за державність. А в Криму охочих жити в незалежній Українській державі виявилося лише 54 відсотки...

Кремлівські вожді були переконані, що українці нізащо не проголосують за незалежність. Не вірив у це і Борис Єльцин – президент Росії.

Його покійна радниця Галина Старовойтова розповідала, що зустрічалася з Єльциним якраз за кілька тижнів до українського референдуму. І вона запитала президента, як він буде ставитися до рішення українців, які проголосують за незалежність. Єльцин їй відповів, що нічого такого

Так підтримую (%)

Ні не підтримую (%)

не відбудеться, тому що розмовляв з Михайлом Сергійовичем Горбачовим, який сказав, що українці не можуть проголосувати за відрив від Росії.

Старовойтова була приголомшена і сказала: «Борисе Миколайовичу, Ви помиляєтеся!» Ельцин вперше, за її словами, замислився над тим, що виникне зовсім інша ситуація і Україна у будь-якому разі не залишиться в СРСР.

З того дня, як відбувся всеукраїнський референдум, минуло 25 років. Але Володимир Путін та його оточення й досі не можуть змиритися з результатами волевиявлення. Наприклад, коли один із журналістів поцікавився в пана Путіна, чому Росія не поважає право вибору українського народу, зробленого взимку 1991-го, той відповів:

– Результати цього опитування були відомі заздалегідь, оскільки задовго до нього тамтешня влада (українська) нагнітала істерію, звинувачуючи Радянський Союз у всіх смертних гріхах.

Результати всенародного волевиявлення підтвердили Акт проголошення незалежності України, затверджений Верховною Радою УРСР 24 серпня 1991 р. І якщо цей документ парламентарії наступного скликання могли скасувати, то рішення референдуму скасувати не міг ніхто.

США та понад 70 інших країн протягом 1991 року визнали незалежність України

Після проголошення Акта про незалежність на міжнародній арені визнавати Україну суверенною не поспішали. Головна причина – ніхто, зокрема й США, не бажали загострення у відносинах із радянською імперією, яка володіла потужним ядерним арсеналом. Тому і зайняли вичікувальну позицію, а Президент Сполучених Штатів Джордж Буш-старший навіть агітував із трибуни українського парламенту за збереження СРСР!..

Але тверде слово народу все ж дозволило Україні затвердитися на міжнародній арені як неза-

лежній державі: лише протягом 1991-го її визнали понад 70 держав світу!..

Зважаючи на результати референдуму, 8 грудня 1991 року щойно обраний Президент України Леонід Кравчук спільно з Борисом Ельциним і Станіславом Шушкевичем підписали СРСР смертний вирок.

А через 17 днів, 25 грудня, Михайло Горбачов видав указ про зняття з себе повноважень президента. Після цього о 19 годині 38 хвилин над московським Кремлем було спущено прапор СРСР...

Так закінчилася історія радянської імперії – імперії, побудованої на кістках і сльозах десятків мільйонів її підданих, в яких вона відібрала життя.

Всеукраїнський референдум 1991 року має величезне історичне й політичне значення. Адже саме на ньому українці сказали своє рішуче «так» Українській державі, реалізуювши віковічні прагнення предків бути господарями на своїй землі. Шлях до цього виявився не лише надто довгим і тернистим, а й кривавим.

25 грудня 1991 року президент СРСР М.С.Горбачев виступив на центральному телебаченні з заявою про свою відставку

Сергій ВАСИЛЬЧУК

Північноатлантичний альянс завжди демонструє гнучкість у реагуванні на нові виклики та загрози, впевнено гарантує безпеку своїм членам та ефективно відповідає на кризові ситуації, що виникають на підступах до його кордонів. 2016 року також були започатковані нові проекти, значна частина яких є суттєвою допомогою Україні у вирішенні проблем, спричинених агресивними діями Російської Федерації

Нові виклики як генератор змін

Агресивні дії Росії як на території України, так і вздовж кордонів та в самих країнах НАТО, відверті спроби російського керівництва досягати своїх цілей погрозами й застосуванням військової сили стали основним джерелом регіональної нестабільності та одночасно викликом для Альянсу. Через це, під загрозою опинилися намагання західної спільноти щодо побудови та

розвитку цілісної, вільної і безпечної Європи. В офіційних документах НАТО ці речі чітко названі: «Дестабілізуючі дії та політика Росії включають: тривалу незаконну та нелегітимну анексію Криму, яку ми не визнаємо і не визнаватимемо і від якої ми закликаємо Росію відмовитися; порушення суверенних кордонів із застосуванням сили; навмисну дестабілізацію ситуації на Сході України; раптове проведення масштабних військових навчань, що суперечить духу Віденського

документа, та провокативні військові дії біля кордонів НАТО, зокрема в регіонах Балтійського і Чорного морів та Східного Середземномор'я; безвідповідальну й агресивну ядерну риторику, військову концепцію та покладені в її основу стратегічні позиції; а також неодноразові порушення Росією повітряного простору країн Альянсу. До того ж воєнне втручання, суттєва військова присутність Росії та підтримка нею сирійського режиму і використання своєї військової присутності в

Чорному морі для демонстрації сили у Східному Середземномор'ї створюють додатковий ризик та загрозу безпеці членів Альянсу та інших країн».

Крім Російської Федерації, на безпеку НАТО значною мірою також впливає і кризова ситуація на Близькому Сході та у регіоні Північної Африки. Терористична діяльність, передусім так званої Ісламської держави, набула високого рівня інтенсивності й разом із хвилею біженців та мігрантів має тенденцію до поширення вже безпосередньо територією Альянсу, і стала реальною загрозою для країн Західної Європи та міжнародної спільноти.

Головна відповідальність Альянсу залишається незмінною – це захист і оборона власної території і населення від нападу відповідно до 5-ї статті Вашингтонського договору. Незмінним залишається і основний механізм виконання цих завдань – стримування та колективна оборона, які з кожним роком досягають більш якісного рівня. Водночас НАТО розвиває здатність реагувати на кризи за межами Альянсу, зокрема шляхом участі в забезпеченні стабільності та зміцненні міжнародної безпеки через взаємодію з іншими міжнародними організаціями.

Варшавський саміт: уточнення орієнтирів

8-9 липня 2016 року у Варшаві відбулося засідання Північноатлантичної ради на рівні глав держав та урядів, яке стало найвищим за своїм рівнем щорічним заходом у політичній діяльності Альянсу. За його підсумками було ухвалено так звану Варшавську декларацію з трансатлантичної безпеки. Цей документ визначає основні орієнтири для НАТО на поточний рік та найближчу перспективу, зокрема ті, що безпосередньо стосуються України.

Лідери країн-членів НАТО офіційно задекларували свої підходи до колективної діяльності з огля-

ду на поточну безпекову ситуацію. Передусім констатується, що країни-члени НАТО зіткнулися із безпрецедентною низкою проблем безпеки, серед яких тероризм; агресивні дії Росії, насамперед в Україні, загальна нестабільність на Близькому Сході та в Північній Африці. Саме тому члени НАТО і надалі залишаються єдиними і діятимуть спільно для захисту території і населення, а також спільних цінностей. При цьому стримування і колективна оборона є і будуть першорядним завданням НАТО, що ґрунтується на поєднанні можливостей ядерних і звичайних сил і засобів, а також засобів протиракетної оборони.

НАТО вкотре наголосило, що його діяльність не становить загрози для жодної країни, і в цьому контексті є можливість змістовного діалогу з Росією, щоб мінімізувати ризики військових інцидентів.

Також НАТО активізуватиме політичний діалог і практичне співробітництво з партнерами на Близькому Сході і в Північній Африці, зокрема розширить допомогу в розбудові потенціалу національної безпеки в Іраку, Афганістані, а літаки АВАКС НАТО будуть виділені для підтримки Глобальної коаліції проти ІДІЛ. Також НАТО і надалі сприятиме врегулюванню кризи біженців та

мігрантів, і надаватиме додаткову підтримку міжнародним зусиллям у Середземномор'ї, співробітництві з Європейським Союзом.

У межах кордонів Європи НАТО збільшить допомогу Україні і Грузії, а також продовжуватиме надавати допомогу Республіці Молдова, іншим партнерам у Чорноморському та Балтійському регіонах і на Західних Балканах.

Упродовж недавнього часу НАТО вже зміцнено угруповання Сил реагування НАТО (СРН), підвищено його готовність та суттєво збільшили чисельний склад. Вони включають сухопутний елемент дивізійного рівня і необхідні компоненти військово-повітряних, військово-морських сил та сил спеціальних операцій. Також створено нову Об'єднану оперативну групу підвищеної готовності, здатну розпочати розгортання в районі кризи за 2-3 дні. Крім того, країни-члени НАТО створили вісім багатонаціональних підрозділів інтеграції сил НАТО на території країн-членів у східній частині Альянсу.

Реальним прикладом спільних зусиль стала повна оперативна готовність штабу багатонаціонального корпусу «Північний Схід» у Польщі та заходи щодо створення штабу багатонаціональної дивізії «Південний Схід» у Румунії. Вони спрямовані на командування від-

НАТО збільшило свою присутність у Східній Європі та на Чорному морі через агресію Росії у Криму

повідними підрозділами сил НАТО і забезпечення їхнього застосування в зазначених регіонах.

Протягом 2015-2016 років більш амбітною стала програма багатонаціональних та інших навчань НАТО. Тільки 2015 року НАТО та країни-члени провели близько 300 навчань, включно з наймасштабнішими за останні десять років Trident Juncture – 2015 на території Італії, Португалії та Іспанії.

Але з огляду на те, що безпекова ситуація продовжує змінюватись, має місце подальша адаптація НАТО та посилення потенціалу Альянсу щодо стримування та оборони. У цьому контексті на Варшавському саміті вирішено забезпечити посилену передову присутність в Естонії, Латвії, Литві та Польщі, щоб засвідчити солідарність, рішучість і здатність країн Альянсу діяти в режимі адекватної відповіді на будь-яку загрозу. Основу становитимуть чотири тактичні групи батальйонного рівня, спроможні взаємодіяти з національними силами, які постійно перебуватимуть у цих країнах і матимуть можливість подальшого підсилення. Канада, Німеччина, Велика Британія та США надаватимуть своїх вояків на ротаційній основі.

Підтримка України

На рівні вищого керівництва НАТО офіційно визнається, що незалежна, суверенна і стабільна Україна, яка твердо дотримується демократії та верховенства права, є запорукою євроатлантичної безпеки. НАТО підтримує суверенітет України, її територіальну цілісність у межах міжнародно визнаних кордонів і її невід'ємне право визначати своє майбутнє та зовнішньополітичний курс без зовнішнього втручання, як зафіксовано у Гельсінському Заключному акті. Альянс рішуче засуджує агресивні дії Росії проти України, тривале порушення Росією міжнародного права та своїх міжнародних зобов'язань, що

має серйозні наслідки для стабільності й безпеки всього євроатлантичного регіону.

Під час зазначеного саміту у Варшаві 9 липня 2016 року було прийнято Спільну заяву Комісії Україна-НАТО на рівні глав держав та урядів. У ній задекларовано зміцнення співпраці в рамках Хартії про особливе партнерство, а також ухвалено Комплексний пакет допомоги (КПД) для України. НАТО засуджує тривале широкомасштабне нарощування Росією військової сили в анексованому Криму та занепокоєне діями та проголошеними планами РФ щодо подальшого нарощування військової присутності у Чорноморському регіоні.

Для нашої держави дуже важливо, що НАТО офіційно визнає факт протиправної діяльності Росії щодо підтримання нестабільності на Сході України, що вже призвело до втрати на Донбасі близько 10 000 життів і позбавило Україну значної частки промислового виробництва. Занепокоєння викликає зростання кількості порушень режиму припинення вогню вздовж лінії розмежування з боку підтримуваних Росією терористів. НАТО закликає РФ припинити надання їм політичної, військової та фінансової підтримки і виконати свої зобов'язання відповідно до Мінських угод, зокрема вивести свої війська та військову техніку з території України, дати

можливість Україні відновити повний контроль над своїм державним кордоном.

На зустрічі у Варшаві було зазначено, що з 2014 року масштаби співпраці НАТО з Україною є безпрецедентними як на політичному рівні, так і стосовно практичної роботи. НАТО продовжуватиме вести безпосередній політичний діалог у рамках Комісії Україна-НАТО та надавати Україні підтримку у проведенні амбітної програми реформ, зокрема ефективно використовуючи такі інструменти, як Річна національна програма, Процес планування та огляду сил, і Комплексний пакет допомоги (КПД). Його мета – поглибити і посилити допомогу НАТО, спрямовану на підвищення обороноздатності України, гарантування її безпеки та проведення необхідних реформ. На сьогодні КПД вже містить більше 40 напрямів, за якими НАТО підтримуватиме нашу державу на шляху реформ, що проводить українська влада.

А максимальне урахування досвіду НАТО, найшвидше запровадження відповідних стандартів у діяльність сектору безпеки та оборони України, набуття оперативної сумісності з НАТО, реалізація проектів допомоги з боку партнерів стають для нас важливими чинниками забезпечення національної безпеки держави.

Тетяна САВЧЕНКО

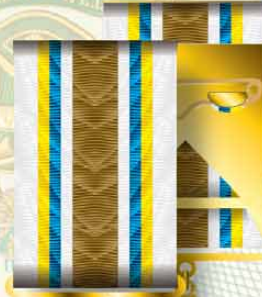
Шановні колеги, друзі та партнери!

Компанія «Гарант і Партнери» має вісімнадцятирічний досвід роботи на українському ринку нагородної та сувенірної продукції з металу. Наша команда по праву стала лідером в Україні серед виробників сувенірно-нагородної продукції і володарем медалі «Лідер галузі-2015» від Союзу Національних бізнес-рейтингів.

ГАРАНТ І ПАРТНЕРИ

ВИРОБНИК
СУВЕНІРНО-НАГОРІДНОЇ
ПРОДУКЦІЇ

Слідкуйте
за сторінкою у Facebook,
і Ви завжди знайдете цікаву
та корисну інформацію.

www.facebook.com/garantpartners777

03022, Україна, м. Київ

вул. Васильківська, 32, офіс 777

+38 (044) 500-71-63 +38 (050) 418-34-54

www.garantpartners.com.ua

info@garantpartners.com

ЧИТАТИ – ЩОБ ЗНАТИ,
ЗНАТИ – ЩОБ ПЕРЕМАГАТИ!

УКРАЇНИ
Військо